

**Prof. Dr.
Ali ERBAŞ:**

Ramazan Bayramı, bir bakıma nefis terbiyesinden alınının akıyla çıkabilmenin bayramıdır. İslam'ın inanç, ibadet ve ahlak ölçülerine sadakatle ortaya konan sarsılmaz bir dirayetin karşılığında Allah'ın müminlere latif bir armağanıdır.

► S. 2

**Prof. Dr.
Mustafa KARA:**

Ciğerimize batan Gazze dikenini Müslüman toplumlara, içinde bulundukları tefrikadan kurtulmanın yoluna dair bilincimize güçlü bir mesaj verebilmelidir.

► S. 6

**Prof. Dr.
M. Hüsrev SUBAŞI**

Bayramlar, hayatımıza taşıdıkları birçok güzellikleri yanında bir okuldu âdeta.

► S. 8

**Prof. Dr.
Huriye MARTI**

Aylardır devam eden bir kalp ağrısıyla uyanacağız bu bayram sabahı. Duadan gayrı deva bulamadığımız bu ağrıyla kucaklayacağız bayramlık giymiş çocuklarımızı. Gül yüzlerini, güzel gözlerini, tatlı dillerini bayrama çok yakıştırdığımız yavrularımız bize umut verecek.

► S. 4

**Prof. Dr. Süleyman
ULUDAĞ:**

Dünya ile ahiretin bir araya geldiği ve bulunduğu bir zaman dilimi olan bayram günlerinin şimdiki nesil ve küçükler için "gün olur hayali cihana değer" nevinden olabilmesi için çalışmayız.

► S. 14

**Prof. Dr.
Mustafa FAYDA:**

Allah, nefisini arındıranın muhakkak kurtuluşa ereceğini haber verir.

► S. 16

Hasan ÇELEBİ:

Bayram güzel elbiseler giymek değildir. Bayram, Allah'ın vaidinden emin olmaktır.

► S. 22

Kadir DİNÇ:

Bizler iman etmeden cennete, birbirimizi sevmeden de imana ulaşılması mümkün olmayan bir dinin mensubuyuz. Bayramlar mutlak olarak sevgi, barış, esenlik, dua ve muhabbet günleri demektir.

► S. 10

Sami ÖZER:

Hakikat arayışı bir ozanın, bir şairin kalbinde tomurcuklanır, kelimelere dökülür, güfte olur. O güfte bu defa bir başka kişinin bir sazendenin gönlünü mesrur eder, notalara dökülür beste olur.

► S. 21

Nurullah GENÇ:

Bayram sevinci en çok daha önce küstüğünüz, darıldığınız herhangi bir şekilde sıkıntı yaşadığınız bir insanla barıştığınızda doruğa çıkar.

► S. 19

Nisan 2024 - Sayı: 7

Diyanet İşleri Başkanlığı Adına
Genel Koordinasyon
Prof. Dr. Huriye Martı

Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Cafer Tayyar Doymaz

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. Lamia Levent Abul

Yayın Koordinatörleri
Sema Bayar
Hilal Koç Hancı

Tashih
Hilal Koç Hancı

Arşiv
Ali Duran Demircioğlu

Grafik Tasarım
Arketip Ajans / arketipajans.com

Kapak Resmi
Emrah Andiş

İletişim
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Blv.
No: 147/H 06800 Çankaya / ANKARA
Tel: 0 312 294 41 06
Faks: 0312 295 61 92

Yayın Türü
Yaygın, Süreli Yayın
Yılda 2 kez (Dini Bayramlarda) - Türkçe

Basım Tarihi
02.04.2024

Baskı
TDV YAYIN MATBACILIK VE TİCARET
İŞLETMESİ
Ostim OSB Mah. 1256. Cad.
No: 11 06370 Yenimahalle / ANKARA
Tel: 0312 354 91 31
Faks: 0312 354 91 32
e-posta: bilgi@tdv.com.tr

Yayınlanacak yazılarda düzeltme ve çıkartmalar yapılabilir. Yazıların bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir. Diyanet Bayram Gazetesi, Diyanet İşleri Başkanlığı yayın organıdır. Gazetede yayımlanan yazı, konu, fotoğraf ve diğer görsellerin her hakkı saklıdır. İzinsiz, kaynak gösterilmeden hiçbir ortamda alıntı yapılamaz.
www.bayram.diyamet.gov.tr

Prof. Dr. Ali ERBAŞ

EBEDÎ SEVİNÇ GÜNÜNÜN PROVASI

Ramazan Bayramı, bir bakıma nefis terbiyesinden alınının akıyla çıkabilmenin bayramıdır. İslam'ın inanç, ibadet ve ahlak ölçülerine sadakatle ortaya konan sarsılmaz bir dirayetin karşılığında Allah'ın müminlere latif bir armağanıdır.

Hayat, güzergâhında belli durakları olan zamansal bir yolculuktur. Bu yolculukta insan, kendisine bahşedilen süreyi hakıyla değerlendirebilmek, ömrünü imar edebilmek ve neticesinde sonsuz huzura nail olabilmek için tam bir teslimiyetle zamanın rabbine sığınmak durumundadır. Bu minvalde kapsamlı ve yoğunlaştırılmış bir irade, ahlak ve değer eğitime tabi tutulduğumuz ramazan ayı, bizleri yaratılışın anlam ve gayesini kavramaya ve iman bilincine varmaya hazırlayan en bereketli duraktır.

Ramazan ayı, İslam'ın beş temel ibadetinden biri olan oruçla başlar. Oruç, fiziksel açlık ve susuzluktan daha fazlasıdır. Oruç, nefsin arzularını kontrol etme, sabrı ve şükürü öğrenme, takvaya ve huzura ulaşma sürecidir. Oruç ibadeti sayesinde kişi, kendisine daha fazla zaman ayırır, iç dünyasının derinliklerine yönelir, çevresine karşı bir farkındalık geliştirir, maddi manevi arınmanın, öze dönmenin ve yenilenmenin kapılarını aralar. Bir taraftan sahur ve gece ibadetleriyle ruhunu beslerken diğer yandan iftar sofraları, zekât, fitre ve sadakalarla paylaşma, yardımlaşma ve

dayanışma şuurunun doruklarına ulaşır. İhlas ve samimiyetle eda edilen ramazana mahsus ibadetlerin müminlere kazandırdığı değerler, onların zihin ve gönül dünyalarında benzersiz güzelliklere vesile olur. Sahurun, iftarın, teravihin, Kur'an tilavetinin gönüllerde ve zihinlerde bıraktığı tatlı heyecan, insana hayatı aynı güzellikte devam ettirme azmi ve kararlılığı kazandırır. Müminlere geçmiş hatalardan ders çıkarma ve geleceğe umutla bakabilme imkânı sunan ramazan ayı, aynı zamanda, hayatın gayesini geçici hazlara indirgeyen anlayışlara karşı bir meydan okuma iradesi

ve hayat yolculuğunun rotasını istikamet üzere sabit kılma dirayeti kazandırır. Bütün bu kazanımların neticesinde ise bayram sevinci bulunmaktadır.

Ramazan Bayramı, bir bakıma nefis terbiyesinden alınının aklıyla çıkabilmenin bayramıdır. İslam'ın inanç, ibadet ve ahlak ölçülerine sadakatle ortaya konan sarsılmaz bir dirayetin karşılığında Allah'ın müminlere latif bir armağanıdır. Bu yönüyle Ramazan Bayramı, müminlerin dünya hayatının sonunda kavuşacakları ebedi bayramın da provası gibidir. Zira müminin asıl bayramı, rıza-i Barî için yaşanmış ve hakkı verilmiş bir hayatın neticesinde can emanetini sahibine teslim ettiği gündür. O gün, dünyanın aldatıcı cazibesi karşısında ortaya koyulan asil duruşun, hayatın zorluklarına karşı verilen onurlu mücadelenin ve inandığı gibi yaşama gayretiyle tamamlanmış bir ömrün sonunda ulaşılacak eşsiz bir sevinç günüdür. Ramazan ayının insana kazandırdığı sorumluluk, takva ve kulluk bilincini hayatlarının her anına teşmil edenler, ömürlerini ramazan gibi yaşayabilenler, o ebedî sevinç gününe mutlaka kavuşacaktır. Bu minvalde "Akıllı kişi, kendisini hesaba çeken ve ölümden sonrası için çalışandır..." (Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 25) buyurarak geçici dünya hayatının hasat mevsimi olan o büyük güne dikkat çeken Peygamber Efendimiz (s.a.s.), herkesi o güzel istikbal için çalışmaya davet etmektedir. Bu kutlu davete tereddütsüz icabet edenler, hem bu dünyada hem de ahirette kazananlardan olacaktır.

Bu itibarla ramazan ayının kazandırdıklarını ömür boyu devam ettirmenin kararlılığıyla tevhid, adalet, merhamet ve iyilik yolundaki mücadelemizi sürdürmek zorundayız. Rabbimizin bizlere bahsettiği nimet deryasında hayatımızı sürdürürken bu dünyada varoluş gayemizin bilinci ve burada yaptıklarımızın karşılığını ahiret yurdunda bulacağımız inancıyla iki dünyanın imarı için de çalışmak mecburiyetindeyiz. Bunun için Kur'an-ı Kerim'i ve sünnet-i seniyyeyi hayatın merkezine yerleştirerek inanç, sabır ve sebatla gerçek bayrama hazırlık yapmak durumundayız. Bilmeliyiz ki dünyanın sıkıntılarıyla yorulan ruhlarımız, ancak Kur'an-ı Kerim'in şifa veren hakikatleri ve sünnet-i seniyyenin ufuk açan hikmetleriyle beslendiğinde hem bu dünyada hem de ahirette bayram neşesine kavuşacaktır.

Şu bir gerçek ki yaşadığımız çağda öne çıkan bireysel, toplumsal ve küresel sorunların temelinde varoluş gayesinin ve

Kolaj: Emrah Andış

hayatın uhrevi boyutunun ihmal edilmesi bulunmaktadır. Dünyevileşmenin bir tezahürü olarak insanlığı büsbütün kuşatan savaşlar, işgaller, katliamlar çağına tanıklık ediyoruz. Hayatı sadece bu dünya ile sınırlı görerek yaptığı her şeyin yanına kâr kalacağını düşünen anlayışların egemenliği, veryüzünü yaşanmaz hâle getirmektedir. Özellikle Doğu Türkistan'dan Batı Sahra'ya uzanan devasa İslam coğrafyasında maalesef hüznün, keder, acı ve gözyaşı dinmek bilmiyor. İşte Filistin ve Kudüs... Yıllardır işlenen cinayetlerle âdeta yetimler yurduna dönüşen Gazze... İki milyonu aşkın insanın bütün dünyanın gözleri önünde benzeri görülmemiş bir vahşete maruz bırakıldığı bir coğrafyada insanlar en temel haklarından bile mahrum bırakılmakta; açlık ve çaresizlik içerisinde hayatta kalma mücadelesi vermektedir. Kadınlar, çocuklar, tüyü bitmemiş bebekler, devasa bombalarla sebepsiz ve fütursuzca katledilmektedir. Müslümanların en büyük bayramında yaşanan bu trajedi, esasen Müslümanların ramazan ayının kalplere ilham ettiği vahdet şuurundan ve dayanışma bilincinden hakkıyla istifade edememiş olmasının acı bir sonucudur. Zira bütün zalimler, cesaretlerini Müslümanların dağınıklığından almaktadır.

Başta Gazze olmak üzere ümmet coğrafyamızın çeşitli bölgelerinde yaşanan zulüm ve acıların vebali öncelikle bütün Müslümanların omuzlarındadır. Dolayısıyla bayramları hüznü gark eden bu acıların son bulması, bir daha yaşanmaması için Müslümanların toparlanmaktan, bir araya gelmekten, vahdet şuurunu güçlendirmekten ve her türlü zulme karşı ortak hareket etmekten başka bir seçeneği bulunmamaktadır. O hâlde yürekleri dağıtılan görüntülerin bayram sevinçlerini hüznü boğduğu bu günler, kardeşliğimizi hatırlayarak gönülden gönüle köprüler kurma zamanıdır. Yaşanan acıların, sistematik katliam, işkence ve tacizlerin son bulması için yüce Mevla'ya yakarma zamanıdır. Dökülen masum kanlarının durması, yetim feriatlarının dinmesi, mazlumların gözyaşlarının silinmesi, bütün kardeşlerimizin bir an önce zulümlerden kurtulması için sözlü dualarımızı fiili dualarımızla destekleme zamanıdır. Vakit, umudunu bize bağlamış, gözlerini yollarımıza dikmiş bekleyen gariplerin, kimsesizlerin, yetimlerin, öksüzlerin imdadına koşma vaktidir. Hem bu fâni âlemde hem de dar-ı bekâda gerçek sevinçlere, neşelere, bayramlara ulaşmanın yolu buradan geçmektedir.

GAZZE'YE DE BAYRAM GELDİ Mİ?

Prof. Dr. Huriye MARTI

Bayram geldi. Hoş geldi, safa geldi.

Geniş ve bereketli bir bayram sofrası kuralım. Masa yok, sini yok, yemek yok...

Bayramlıklarımızı giyip güzelleşelim. Kıyafet yok, su yok, tarak yok...

Misafirlerimiz için bayram hazırlığı yapalım. Börek yok, baklava yok, terlik yok...

Kapıda cıvıltılı sesleriyle bayramımızı mübarekleyen çocukları sevindirelim. Şeker yok, mendil yok, harçlık yok...

Şehirde dolaşp neşeli bir bayram günü geçirelim. Yol yok, dolmuş yok, hayat yok...

Akrabalarımızı ziyaret edip ellerini öpelim. Amca yok, dede yok, teyze yok...

Burası Gazze!

Gazze'de yıkıntılar içinde bayram nasıl yaşanacak? Sevgili Peygamberimizin müminler için huzur ve mutluluk günleri olarak tarif ettiği bayram günlerinde hangi huzura sarılacak Gazzeli anneler, hangi mutluluğu yaşayacak Gazzeli babalar? Ve Gazze'nin masum yavruları bugünün bayram olduğunu nasıl anlayacak? Bayrama dair güzel olan ne varsa yerle bir edilmişken, insana dair kutsal olan ne varsa çiğnenmişken Gazze'de hayat nasıl bayram rengine boyanacak?

Aylardır devam eden bir kalp ağrısıyla uyanacağız bu bayram sabahı. Duadan gayrı deva bulamadığımız bu ağrıyla kucaklayacağız bayramlık giymiş çocuklarımızı. Gül yüzlerini, güzel gözlerini, tatlı dillerini bayrama çok yakıştırdığımız yavrularımız bize umut verecek. Onların dünyası barışa daha yakın, onların yüreği adalete daha meyyal diye avunacağız.

Filistinli çocukların da yüreklerinde sevgi ve ümit tohumları var. Yeşerebilmek için zehirden arınmış temiz bir toprak arayan hayalleri var. Bomba düşmemiş, kurşun yağmamış, kanla sulanmamış bir karış toprak bulsalar hemen ekecekleri dilekleri var. Sadece binaların ve insanların değil, kedi, kuş, börtü böcek, ağaç, çiçek, su, hava ve bütün ekolojik sistemin altüst edildiği bu perişan şehirde, çocuk haklarından ya da çevre haklarından bahsetmek mümkün mü? Ama yine de bu şehirde, bu yavruların, bizler tarafından korunmayı bekleyen hakları var...

Bambaşka dünya dilleriyle haykıran milyonlarca insan Gazze'de yaşananların vicdana, ahlâka, hukuka

sıgmadığını söylüyor. Büyük kurumlar, güçlü kuruluşlar, etkili hatipler Siyonist İsrail'i kınıyor, uyarıyor, lanetliyor. Ama zulmün ve acının şiddetinde azalma olmuyor. Büyük bir meydan okumayla insanlığı karşısına almaya cesaret eden İsrail, ırkıyla, soyuyla, çürümüş dinî literatürüyle üstünlük taşıyor. Kibir ve taassubun, inanç maskesi altında büyüyen hırs ve saplantının hangi boyutlara ulaşabileceğini bugünün insanına bir kez daha gösteriyor. Bir de bugünün insanına gösteriyor pençelerini, asırlarca peygamberleri dâhil herkese gösterdiği gibi.

Bugün Filistin davası, Kudüs sevdası vazgeçmemiz mümkün olmayan bir onur ve inanç meselesi. En temel dinî ve yasal hakları ellerinden alınan Filistinlilerin yanında durmak, zalimin karşısında konumlanmak bir insanlık meselesi. Bunca işkencenin, işgalin, saldırının arkasındaki güç elbette silah ve mühimmat gücü değil. Bu bir zihniyet meselesi. Dolayısıyla hak ve hukuk tanıyan, erdem ve vicdan bilen, merhamet ve adalet kuşanan nesiller yetiştirmek küresel bir sorumluluk meselesi. Günlük hayatın pratikleri içinde yüzlerce davranışımızla ya dünyanın selam yurdu olmasına hizmet ediyoruz ya da haksızlığın yeryüzünde çoğalmasını sağlıyoruz. İlkeli davranmak, ahlâktan taviz vermemek, hukuka saygılı olmak ise bir şahsiyet meselesi.

Tarih yaşananları kayda geçerken omuzlarımızdaki melekler de aksatmadan kayıt tutuyor. Kötülük karşısında eliyle, diliyle ve kalbiyle mücadele etmenin, bütün yolları denediğinden emin olmanın hesabı âhirette elbet karşımıza çıkacak. Boykot konusunda hassasiyet göstererek parasını kirli Siyonist çarklara kaptırmamaktan, namazların ardından kardeşleri için duaya devam etmeye kadar yapılabilecekler listemiz belli. Ama belki de en önemlisi kötülüğe alışmamak, zulme duyarsızlaşmamak. Bana dokunmayan yılan bin yıl yaşasın diyen bencil çağrıya kulak asmadan sorumluluk üstlenmek.

Burası Gazze!

Müminlerin kaynaşma, barışma ve yakınlaşma zamanı olan bu bayram günlerinde, kendilerinin yanı başında olduğumuzu hissetmeye derinden ihtiyaç duyan kardeşlerimizin şehri. Balonuyla, şekerleriyle, tebessümüyle bayramı özleyen çocukların şehri. Ve biz bu bayram da onları unutmuyor, unutturmuyoruz.

BAYRAM GELMİŞ BAK-SANA

Sıddık YURTSEVER

Kişisel tarihimin en büyük kırılması kişisel bir tarihin insanı bizzat aldatmaya yönelik olarak uydurulduğunu anladığımda başladı. Gelişim kitapları, bencillik övücülüğü, kariyer basamakları ve dört kollu terazi arasında yaşayıp gidenlere diyecek bir şeyim yok. Sözüm kendime. Madem Müslüman bir kimlikle doğdum, büyüdüm ve iman ettim, madem yaşadım, yaşıyorum söyleyecek bir sözüm olmalı kendime. Gerçek bir sözden bahsediyorum. Uyduruk, başı sonu olmayan ihya rüyalarından değil. Öyle ya hiçbir şey olmamış gibi de davranabilir, avuntu cümleleri fısıldayabilir ve bunlara inanabilirim. Belki de...

Şu günlerde sözün bile yorulduğunu hissediyorum. Kurulan her bir kelimenin beyhude olduğunu, bata çıka ilerleyen kaygının sonunda karaya oturarak üzerindeki canları bir şekilde kurtarmış olmanın mutluluğunu yadsımadan ama geri dönmüş olmanın huzursuzluğunu da bilerek geçiyor günler. Akşam ajanslarında yeni bir şey yok. Kimse kurtarılmış bir dünyadan bahsetmiyor, yeni bulunan o gezegende de hayat buluntusu yok. Ne var peki? Ne diye yorulan sözün üzerine daha çok yük atıyorum? Ne var? Ben varım, ben var olmaya çalışıyorum. Ellerimi yokluyorum, ayaklarımı, gözlerimi, dilimi, dudağımı. Var mıyım gerçekten?

7 Ekim'den bu yana sistematik bir katliamın varlığına şahitlik ediyorum. Geriye kalan milyonlardan haberdar değilim. Sosyal medyada her an yeni bir acı düşüyor önüme. Var olan gözlerimi kısıyorum. Ellerimle değiştiriyorum haberleri. Sonra hiçbir şey olmamış gibi iş arkadaşlarıma gülümsüyorum. Çok çalışmaktan şikâyet ederek, toplu taşımalarındaki hengameyi gündemden düşürmüyorum. Kendimden utanıyorum.

Birazdan bayram hazırlıklarına başlayacağız. Tatil durakları, sılayırahim, sevinç, çok sevinç. Sosyal medyada önüme düşen birkaç görsel tadımı kaçırarak bu arada. Olsun. O kadar da değil. Bugün yemekte ne var? Malum Ramazan. En az üç çeşit olmalı masada. Davetlere gidilmeli, bolca gülümsenmeli eşe dosta. Eh o kadar çağırdılar. Teravihi nerede kılalım, karar veremedim bu yıl. Ama muhakkak

gitmeli. Farklı camilere en azından uğranmalı. Dışarıda yemek işini fazla abartmamalıyız.

7 Ekim'den bu yana diyorum. Gazze'de... Doğusunda ve batısında, Şifa Hastanesinde henüz yeni doğmuş bebekler, çocuklar, kadınlar, erkekler, binlerce insan şehit edildi. Ne yapıyorum ben? Neden bir filmi izliyormuş gibi davranıyorum? Nedenlerin sonu yok.

Ne diyordum evet bayram geliyor. Yeni elbiseleriyle o çocuk çıkıp geliyor köşeden. Kırmızı kazağı ne de güzel yakışmış. Yanında kardeşi var. Yeni alınmasa da gayet güzel duran pabuçlarında gözü. Büyük olan küçük olan kardeşinin ellerinden tutuyor. Yürümeye başlıyorlar yol boyu. Etrafta kimsecikler yok. Birazdan bir bomba koparacak onları birbirinden. Birazdan ben tekrar tekrar bayram hazırlıkları için zihnimi yoklayacağım. En ufak bir detay atlanmamalı. Herkesin gönlü görülmeli.

Peki benim gönlüm? Bakıyorum ona nefesimi çeke çeke. Görünmüyor, tozlanmış. Gideyim de iyi günler ısmarlayayım ona.

Prof. Dr. Mustafa KARA:

Sevinç ve keder, üzüntü ve mutluluk, korku ve umut hayatın iki kanadı. Bazen büyük acılar bayram sevincini zedeler, bazen de büyük afet ve sıkıntılar cemali tecellilere kapı aralar. Ciğerimize batan Gazze dikenini Müslüman toplumlara, içinde bulundukları tefrikadan kurtulmanın yoluna dair bilincimize güçlü bir mesaj verebildiyse onun da gülü odur.

Söyleşi: Ayşe KIZILAY

Yüce Allah'ın bizlere sevinç ve mutluluk kaynağı olarak bahsettiği bayramlar kadim medeniyetimizin de en değerli unsurlarından biridir. Kulluk bilinci ve sorumluluk şuuru ile ortaya koyduğumuz şefkat, merhamet, yardımlaşma gibi erdemlerin ramazanda ziyadeleşerek bayramlarda gerçek anlamına erişmesini nasıl okumalıyız?

İnsanlığın kültür tarihine bakıldığında zaman farklı coğrafya ve medeniyetlere mensup insanların birbirine benzemeyen yönleri olduğu gibi benzeyen taraflarının da bulunduğu hemen görülür. Bayramlar benzeyen unsurların başında yer alır. Kutlama şekilleri ve süreleri farklı olmakla birlikte her toplumun bayramı/bayramları vardır. Bazen din/inanç merkezli bazen o top-

lumla ilgili herhangi bir tarihî olaydan kaynaklanan özel günler, toplulukların ortak tavrı, sevinç ve heyecanlarına zemin hazırlar.

Hiz. Peygamber Efendimizin yaşadığı günlerden itibaren İslam toplumunda kutlanan en önemli iki bayramın Ramazan ve Kurban Bayramı olduğu bilinmektedir. Müslümanların şen şakrak günleri olmakla birlikte dinî hassasiyetlerle kutlanan bu bayramlar "Allah'a kulluk, kullara insanlık" ilkesiyle büyük küçük bütün toplumu etkisi altına alır ve onları benzer duygularda birleştirir, mutlulukları ziyadeleştirir.

İstiklâl Marşı şairimiz Mehmet Akif'in 1911 yılında neşredilen Safahat'ın birinci kitabında yer alan uzun Bayram şiiri, bu özel günlerin coşku/şetaret dolu yönüne işaret eden şu beyit ile başlar:

Âfak bütün hande, cihan başka cihandır

Bayram ne kadar hoş, ne şetaretili zamandır.

Bayramlar bize hem Rabbinize hem yakınlarımıza sorumluluklarımızı hatırlatan mübarek vakitlerdir. Yakın ve uzak kavramlarının yeni anlamlara kavuştuğu günümüzde gün geliyor dünyanın öbür ucundaki bir kar-

deşimizin acısını duyabiliyor fakat komşumuzdan bihaber kalabiliyoruz? Birliğimizin, dirliğimizin yeniden ve daha güçlü tesis edilmesi için ne yapmalıyız?

İlk olarak dinî hayatımızdaki eksik ve kusurları görebilmemiz için öncelikle bu konu üzerinde oturup ciddi olarak düşünmeli, otokritik yolunun üzerindeki engelleri bir bir kaldırmalıyız. İkinci olarak konu ile ilgili büyüklerimizin, dostlarımızın uyarılarına kulak vermeliyiz. Yakın çevremizi veya yaşamaya alıştığımız muhiti terk etmek de bazen uyanmaya, silkinmeye sebep olabilir. Tasavvuf kültüründe gönül eğitiminin engellerinden bahsedilirken "ünsiyet perdesi" denen bir konu da gündeme gelir. İnsanoğlu bazen içinde yaşadığı insanlarla o kadar çok içli dışlı olur ki bu ünsiyet, hatalarını görmesine engel teşkil edebilir. Söz konusu çemberi kırmak için yakın çevreyi değiştirmek gerekebilir. Bu çıkmazı aşmak için mürşidi tarafından dervişe mekân değiştirilmesi teklif edilir. Buna "seyahat vermek" denir.

Kur'an-ı Mecid'in sık sık "yakın akrabası" vurgusu yapması, ana babaya hürmeti Allah'a kulluktan sonra ikinci sıraya koyması, sorunuzda yer alan kusurumuz açısından önem arz etmektedir. Çünkü ana

baba başta olmak üzere yakın akrabalar ile ilişkileri -kendimizin çizdiği değil- Allah ve Resulü'nün çizdiği çerçevede götürmek büyük bir sabır, irade ve hassasiyeti gerektirmektedir. Bu mühim görevi ihmal ederek ikinci üçüncü derecedeki işlere mesai harcamak bir nevi "kaçış"tır. Kendi kendimizi aldatmadır. Dinî hayatımızın kemâl noktasına doğru emin adımlarla ilerlemesinin önündeki en büyük engellerden birinin bu olduğunu bilmeli ve gerekeni yapmalıyız.

Hakikat yolunun zorlu durakları kadar tatlı hâlleri de vardır. Bugün hüzün ve neşe bayramımıza birlikte buyur oldu. Bayramların gerçek anlamına erişmesi için bize ne gerek? Müslüman bilincini ayağa kaldırmak için neler yapmalıyız?

Sevinç ve keder, üzüntü ve mutluluk, korku ve umut hayatın iki kanadı. Birbirinden ayrılmaz âdeta yapı-şık ikizler. Bazen büyük acılar bayram sevincini zedeler, bazen de büyük afet ve sıkıntılar cemali tecellilere kapı aralar. Dervişler bunu cemal-celal/gül-diken terimleriyle açıklarlar:

Cemali zahir olsa tiz celâli yakalar onu

Nerde bir gül açılrsa yanında har olur peyda.

N. Mısrî.

Geçen seneki bayramlarımız 11 vilyetimizde meydana gelen deprem afetiyle birlikte yaşandı, bu sene de Gazze'deki kardeşlerimiz için içimiz kan ağlıyor. Deprem bize imar ve iskân konusunda, geçici dünyadaki geçici mekânlarımızın gereği gibi sağlam yapılması hakkında kalıcı bir ders ve şuur kazandırabilirdiye bu, o büyük dikenin yanındaki güldür. Ciğerimize batan Gazze dikenini Müslüman toplumlara, içinde bulundukları perişanlık-tan/tefrikadan kurtulmanın yoluna dair bilincimize güçlü bir mesaj verebildiye onun da gülü odor. O

zaman -gelecek için- diken gül olur, umutsuzluk umuda dönüşür. O zaman "celâl içre cemâl vardır" hikmetini tekrar edebiliriz.

Umut şairi Âkif şöyle sesleniyor:

*"Bayram" diye ey kucaklaşan halk
İnsanları hangi kayt bağlar
Sen din ile pâyidâr olursun
Din gitti mi târümâr olursun!*

Büyük sıkıntılar, savaşlar, depremler, afetler bize bir başka amel-i salih yolunu da açar: Anne babasını kaybeden yetim çocuklara bakmak, çocuklarını, eşlerini kaybeden yaşlılara göz kulak olmak. Bu hizmetler, Rahim ism-i şerifinin bizdeki tecellilerini açığa çıkarmalı; yaralar, şefkatli ellerle sarılmalıdır. Bu sorumluluğumuz üç yüz altmış beş gün devam etmeli. Bayramlarda ise söz konusu hassasiyetimizin en üst noktaya çıkması için birbirimizi dostça teşvik etmeliyiz.

Nesiller arasındaki mesafenin kapandığı özel zaman dilimleridir bayramlar. Önce ailemizde ardından içtimali hayatımızda kuşaklar arasında ortak dil ve duygu paylaşımını tesis etmek için bayram gibi fırsatları nasıl değerlendirmeliyiz?

Yetişkinlerle yetişmekte olanlar arasında her zaman ve her toplumda bir uyum problemi olagelmıştır. Yetişkin olanların bilgi ve tecrübeleri yetişmekte olanlarda yoktur. Bu normaldir. Yalnız bu bilgi ve tecrübenin genç nesillere nasıl, ne zaman, ne kadar aktarılacağı meselesini çözmekte zorlanıyoruz. Daha önceki yıllara göre iletişim yollarının çeşitlenmesi dengeleri altüst etmekte ve çocukların, gençlerin yaşama çizgisini bizim bilmediğimiz, tanımadığımız çok farklı alanlara, yabancı olduğuğumuz "liman"lara kaydırmaktadır. Anne babaların eskiye göre daha titiz ve dikkatli olmaları gerekmektedir. Diğer taraftan anne babanın -genellikle iş hayatının içinde olmaları çocuklara ayrılan zamanı azaltmakta onla-

rı yeni aletlerin eline bırakmaktadır. Kısa süreli de olsa bayram günlerini bir arada geçirmeli ve bazı aletlerin saldırılarından uzak bir şekilde, sıcak aile ortamını yakalamanın yollarını, çarelerini aramalıyız. Bu sahanın "usta"larının teklif ve tecrübelerine kulak kabartmalıyız. O zaman gönlümüzün aydınlığı, yaşama sevincimizi takviye etmeye başlayacaktır:

Artarak gönlümün aydınlığı her saniyede

Bi mehâbetli sabah oldu

Süleymaniye'de

Y. K. Beyatlı

Tüketim kültürünün etki gücünü artırdığı çağımızda bayramları o hasbi, sami mi alana çekmek için nelere dikkat etmeliyiz?

Sohbet ve yazılarımda "çağın üç büyük putu: Lat, Menat, Uzza'sı" olarak anlattığım materyalist, kapitalist ve seküler kültür başımızın belasıdır. Maddeye, paraya ve dünyaya tapan bu "üçlü çete" hepimizi tüketim ejderhası hâline getirmek için uzun zamandan beri bütün gücüyle çalışıp çabalamaktadır. Kara, deniz ve havadaki kirlenmenin de esas sebebi budur. Bizim ejderhaliğımızdır. Müsrif, egoist ve perişan hâlimizdir. Dünyayı kasıp kavuran bu kasırgaya kafa tutmak için yapmamız gereken ilk şey, sade, doğal bir hayat yaşamaya talip olmaktır. Bunun için bakmamız gereken ilk yer -çok uzaklarda değil- evimizdeki elbise dolaplarımızdır. İçinde bulunduğumuz israfın derecesini orada net olarak görebiliriz. Bize kaç tane lazım, orada kaç tane var? Bize yanlış öğretildi, "bir hırka bir lokma" ifadesi işte bu söylediğim sadeliğe, doğallığa işaret etmektedir. Sormamız gereken soru şudur: Biz bu dünyaya birilerini zengin etmek için mi geldik?

Hırka ve lokmalarımızla zengin ettiğimiz yabancı firmaların desteğiyle alınan silahların nerelerde, kime

karşı kullanıldığını da son altı ay içinde bir defa daha çok yakından gördük. Ne demiş atalarımız: "Bir musibet bin nasihatten iyidir." Bundan daha büyük musibet olabilir mi?

Hastalıklarımızın ilacı belli: Azla yetinmek, muhtaçları gözetmek ve nimetlere şükretmek. Aksi hâlde denizler, müsila ile günahlarımızı yüzümüze çarpmaya devam edecektir. Gerçek anlamda şükür ile tanıştığımız zaman hayatımızın yürüyüş çizgisi değişmeye başlayacak, şükürle beraber secdelerimiz de derinlik kazanacaktır.

Arif Nihat Asya, Şeker Bayramı başlıklı dörtlüğünde şöyle diyor:

Yalnız tat halinde ağızlarda mıyım?

Tekbir sabahıyım, sena akşamıyım

Herkes sevinip "geldi şeker bayramı" der

Bilmez ki şeker değil şükür bayramıyım

Bayramla ilgili bir çocukluk hatıranızı paylaşır mısınız?

Size 63 yıllık bir hatıra nakledeyim. İlkokuldan sonra babamın yanında hafızlık yaptım. Kutuz Hoca lakaplı Mehmet Kara, Güneyce beldesinin merkez camii imamı. Babamın hocası Hacı Memiş (Toprak) Efendi ise İkitidere ilçemizin müftüsü. Bayram vaazları her zaman ona ait. Çok tatlı bir sohbeti vardı. Sade, samimi ve derinlikli. Konular hep züht ve takva üzerine idi. Bugün de vird-i zebanım olan tesbihi o seher vaktinde ezberlemiştim: "Sübânellahi ve bihamdihi sübhânellahi" lazim ve bihamdihi estağfirullah." Bazen hüzünlenir ağlardı. Fakat o anda yüzünde öyle bir güzellik oluşurdu ki güldüğünü zannederdiniz. O muhteşem hâli hiç unutamıyorum. Cami çıkışında elini öptüğümüzde yaptığı dua da ezberimdedir o gün bugün: "Gaferellahü lenâ veleküm ecmain."

Bu duaya cümlemiz diyelim âmin.

ÇOCUKLUK YILLARIMIN İSTANBUL'UNDA BAYRAM GÜNLERİ

Prof. Dr. M. Hüsrev SUBAŞI

“Bayramlar, hayatımıza taşıdıkları birçok güzellikleri yanında bir okuldu âdeta. Dersleri, vefa, sadakat, paylaşma, cömertlik, ikram, huzur, arkadaşlık neşesi, hatırlanma, sılayırahim, büyüklere hürmet, küçüklere sevgi, yüreklerin birlikte atabilmesi, sohbet ve muhabbet olan bir okul.”

Cocukluk günlerimizde bayramların bir başka tadı vardı. Günler önceden bayram hazırlıklarına başlanır, mağazalara gidilir, yeni elbiseler için uygun kumaşlar seçilir sonra da terziye gidilirdi. Terziden ne yapıp yapıp elbiseyi bayrama yetiştirmesi istenirdi. Ölçü alınması bir iş, ileriki günlerde di-kim işinin tamamlanmasına yakın provaya gitmek ayrı bir işti; hatta ayrı bir heyecandı. Herkes aynı istek içinde olduğundan bayram arifelerinde terzilerin işi zordu. Yeni bir ayakkabı alınacaksa da bayram tam zamanı idi. Bu ticari hareketliliğin bir adı da vardı; bayram alışveriş-i.

Anneler bayramda el öpmeye gelecek küçük yaştaki misafirler için mendil ve çorap gibi şeyler hazırlarlardı. Mutfaklar da bayram günleri için ev baklavası veya kadayıf gibi tatlılarla bu hareketliliğe katılırdı. Bu fertlerin bayram hazırlığı. Bir de oturduğumuz mekânların aylar önceden bayrama hazırlanması söz konusu idi. Daha ramazana girmeden, bu mümkün olamazsa bayrama yakın -ihtiyaç da varsa- evin badanası yenilenir, ufak tefek tamirler ev hayatına ayrı bir canlılık katardı. Bütün bunlar bayrama hazırlık çerçevesinde gerçekleşirdi. Çünkü bayram ziyaretleri çok güçlü bir gelenektir. Gelen giden akraba, ahabap ve komşuların ziyaretleri esnasında oturduğumuz mekânlarda gözleri rahatsız edecek hiçbir şey olmamalıydı. Bu sebeple evler de bir anlamda günler öncesinden bayrama hazırlanırdı.

Arife günü yaklaştığında insanlar anne, baba, dede, nine, teyze, dayı, hala kim varsa aileden merhum büyüklerin ve hocaların kabirleri ziyaret edilir, mezarın bakım ve çiçeklendirilmesini de içeren genel bir gözden geçirme çabasına girilir, Fatihalar, Yasinlerle mekândan ayrılırdı.

Hele bayram namazları... Çocukların babalarıyla birlikte katıldıkları bayram namazlarında yüzlerce hatta binlerce insanın, müezzinin seslendirdiği tekbirlerle katılmasının, binlerin tek ses hâlinde tekbir getirmesinin, secdeye varmasının o küçük kalplerde bıraktığı tesir ve izler tarif bile edilemez ancak yaşanır.

Namazdan sonra camideki bayramlaşmayı müteakip eve gelinir; en yeni kıyafetlerle yüzlerde bayram neşesi ve heyecanı açık biçimde; eller öpülür, bayram hediyeleri alınır. Akrabadan veya komşulardan büyüklerin ellerini öperek topladığımız bayram harçlıkları, evde kardeşler veya mahalle arkadaşları arasında âdeta bir yarışma, bir övünme ve silesi olurdu.

Ayrıca çeşitli semtlerde açık alanlarda bayram yerleri kurulur, genç yaşlı, çoluk çocuk her kesimden insanlar buralarda eğlenir, dönme dolaplarda ve salıncaklarda hoş vakit geçirirler.

Benim ilkokul yıllarım babam İbrahim Hocaefendi'nin Beyoğlu Kamer Hatun ve daha sonra Kasım Paşa Camilerindeki imamlık yaptığı yıllara rastlar.

Arapça kadim bir metne baktığında -sanki Türkçe bir metni okuyormuş gibianında Türkçeye çevirebilecek derecede kendisini çok iyi yetiştirmiş, ilmin ve âlimin değerine inanmış, hayatı boyunca hep bunu öncelemiş bir kitap aşığı olan babamın, bayramlarda ilk yaptığı iş evinde ailesiyle tebrikleştikten sonra İstanbul'un herkesçe eli öpülen, saygı duyulan âlimlerini ziyaret etmek ve dualarını almak olurdu. Bu ziyaretleri sırasında beni de çanta gibi yanında taşırdı. Onun sayesinde bizim nesilden pek çok kişinin görme imkânı bulamadığı güzel insanlar gördüm. Meclislerinde bulundum. Nasıl oturduklarını, kalktıklarını, konuşurken hangi kelimeleri seçtiklerini, tavırlarını, hareketlerini izledim.

(Osman Saraç'ın Tekke bahçesindeki velime merasiminden.)

O güzel insanlar, vakur, heybetli, bununla birlikte mütevazı, babacan, sükûtu konuşkanlığa tercih eden, daha doğrusu sormadıkça konuşmayan ve hâlleri kâllerinin önünde şahsiyetlerdi.

Bu zevat arasında kimler yoktu ki? İslam hukukunda ortaya koyduğu eserlerle cümle âlemin adını saygıyla andığı Diyanet İşleri eski başkanlarından Ömer Nasuhi Efendi (Bilmen, 1883-1971), hadis ilmindeki yeri herkesçe müsellemlen İstanbul eski müftülerinden Bekir Hâki Efendi (Yener, 1882-1975), Milli Mücadele ortamında hayli hizmetleri olmuş İstanbul eski vaizlerinden “Küçük Cemal” diye maruf Alasonyalı Hacı Cemal Efendi (Öğüt, 1887-1966), Fatih dersiamlarından Ali Haydar Efendi (Gülbüzler, 1870-1960), Maarif Vekâleti Bilumum Mekâtip başmüfettişi Ermenekli Safvet Efendi (Aysu, 1877-1964), merhum Emin Saraç Hoca’nın kayınpederi Fatih dersiamlarından müftü Ali Yektâ Efendi (Sundu, 1891-1966) halk arasında “Bursalı Mehmed Efendi” diye maruf İskender Paşa Camii imamı Mehmet Zahid Kotku (1897-1980), İstanbul eski müftülerinden Abdurrahman

Şeref Güzelyazıcı (1904-1978), İstanbul vaizlerinden reisulkurra Gönenli Mehmet Efendi (Öğütçü, 1901-1991), son devir kıraat âlimlerinden “Ayağikesik” diye maruf İsmail Efendi (Bayrı, 1905-1972), Erenköy’de Sami Efendi (1892-1984), Fatih Camii’nde “Ayaklı kütüphane” diye maruf Gümülcineli Açıkbaş Mustafa Efendi (1891-1968), Bayezid’de sahaflar şeyhi Muzaffer Ozak (1916-1985). Bu isimlere daha da eklenebilir.

Ömer Nasûhi Efendi Fatih Gelenbevi semtinde bir sokak köşesinde sarı badanalı iki katlı bir evde otururdu. Zili çalınca kapı açılır, merdivenle bir üst kata çıkılır; evde bulunan (çoğu zaman bir başka misafir, bazen aileden) herhangi biri sizi karşılar ve salona buyur eder, içeride (bazen biz bazen ise daha önce gelmiş ziyaretçilerle birlikte) sessizce otururken hocaefendi meclise dâhil olurdu. Ayağa kalkıp sıraya girer, elini öper, duasını almaya çalışırdık.

Bekir Hâkî Efendi de Fatih Malta’da mukimdi. Malta’dan Yavuz Selim tarafına giden yolun takriben 500 metre ilerisinde sağda bir sokak girişinde köşede ana

kapıdan girince birkaç basamakla inilen duvarları kâmilan kitap dolu alt kat, birkaç basamakla çıkılan bir yüksek giriş ile bir merdivenle çıkılan bir kattan oluşan müstakil bir evde otururdu. Misafirler üst katta kabul edilirdi.

Ali Haydar Efendi’yi Fatih’te Kırmızı Kilitli’nin üst kısmında İsmet Efendi Tekkesi’ndeki evinde ziyaret ederdik. O vefat edince ziyaretlerimiz aynı yerde damadı Nuri Efendi’nin sağlığında da devam etti. Onun da damadı eski milletvekillerinden Ezherli Osman Saraç’ın düğünü bu tekkede yapılmıştı ve bahsettiğim hocaefendilerin çoğu orada vardı.

Hacı Cemal Efendi ise Beşiktaş Akaretlerde yokuşu tırmanırken sağa açılan bir sokakta yolun sol sırasında bir evde otururdu. Onun da evinin dört bir yanı –Bekir Hâki Efendi’de olduğu gibi– kitap doluydu.

Ermenekli Safvet Efendi Taksim’den Osmanbey’e giderken Elmadag’da sol tarafta bir sokakta otururdu.

Abdurrahman Şeref Güzelyazıcı Bakırköy İncirli’de otururdu. Bursalı Mehmet

Efendi, İskender Paşa Camii’nin bahçesindeki tek katlı meşrutada misafirlerini kabul ederdi. Yekta Efendi, şimdiki Fatih Postanesinin arkasındaki Okumuş Adam Sokağı’nda ikamet ediyordu. Ayağikesik İsmail Efendi’yi ise Dülgerzâde Camii’ndeki yerinde ziyaret ederdik.

Hasılı örnekleri daha da çoğaltıp detaylandırmak mümkün.

Bayramlar, hayatımıza taşıdıkları birçok güzellikleri yanında bir okuldu âdetâ. Dersleri, vefa, sadâkat, paylaşma, cömertlik, ikram, huzur, arkadaşlık neşesi, hatırlanma, sılayırahim, büyüklere hürmet, küçüklere sevgi, yüreklerin birlikte atabilmesi, sohbet ve muhabbet olan bir okul.

Çocukluk yıllarımın bayramlarında ve ziyaretlerimiz esnasında gördüklerim ve yaşadıklarım bende unutulmaz anılar, izler ve tesirler bırakmıştır.

O güzel günleri ve o kâlden çok hâl diliyle konuşan vakur ve mütebessim çehreleri arıyorum şimdi...

İnsan, hayatı ölüme ve sonrasına yüklediği anlamla işler, şekillendirir ve anlamlandırır. Ahiret bilinci dünya hayatını tanzim eder. Bayram arifesinde yapılan kabir ziyaretleri de dünya ve ukba dengesini bayramda dahi gözeten Anadolu irfanının bir göstergesidir. Bu dengenin tesisi için bayram bize ne tür fırsatlar sunar?

Kabrin bir diğer adı mezar yani ziyaret edilen yer demek. Kabristanın diğer adı mezarlık yani ziyaret mekânı. Kabir ziyareti Peygamberimizin (s.a.s.) tavsiyesi. Kabirde olandan çok hayatta kalanın nasıplendiği bir ziyarettir kabir ziyareti. "Bugün dünya yarın ahiret" bilincini canlı tutan, dünyadan ukbaya uzanan köprünün kavşak noktası. Yaratılma sorumluluğunun gerekleri yapıldıktan sonra bedenın berzah, ruhun vuslata kavuşma durumu. Efendimiz (s.a.s.) "lezzetleri gideren ölümü çok anın" buyurur. İnsan kabir ziyaretinde kendi özüne doğru bir yolculuk yapar. Varlığını, niçin var olduğunu, hayatın imtihan sırrını, uğruna verdiği anlamsız mücadeleleri, ömrünün sonunda kendisini bekleyen akıbeti düşünür. Büyükleri ve yakınlarıyla yaşadıkları zihninde canlanır. Vefat etmiş yakınlarına dair ertelediklerinin ve ihmal ettiklerinin pişmanlığıyla yüzleşir. Kabir ziyareti vefatın vefa ile buluşmasıdır. Bu ziyarette insan yakınlarıyla bayramlaşma duygusu yaşar. Hayatta iken ellerini öpüp hayır dualarına mazhar olduğu büyüklerine karşı vefasını kabirlerine gidip dua ederek gösterir. Bir gün yeniden sevdikleriyle birlikte ahiret bayramını yaşama özlemini ifade etme biçimidir kabir ziyareti. Büyüklerinden kendisine ve ailesine miras kalan hatıra, hırs, muhabbet, mücadele vs. her türlü bakiyenin anlam ve hakikat yüzleşmesidir kabir ziyareti. Kabir ziyareti o kadar köklü bir ibadet ve insani bir ihtiyaçtır ki insanın ölümünden sonra da kabir ziyaretleriyle devam eden ve nesilden nesile aktarılan manevi bir miras olarak görülmelidir.

İslam dinindeki ibadet ve cemaat birlikteliği Müslümanlara hayatın nefsanî taleplerine karşı direnme

Kadir DİNÇ:

Bizler iman etmeden cennete, birbirimizi sevmeden de imana ulaşılması mümkün olmayan bir dinin mensubuyuz. Bayramlar mutlak olarak sevgi, barış, esenlik, dua ve muhabbet günleri demektir.

Söyleşi: Sema BAYAR

noktasında yalnız olmadıkları bilincini aşılar. Cemaatle namazın teşvikinde hep birlikte tutulan ramazan orucuna mümin gönüller nefis mücadelelerinde birbirlerine omuz verir. Bayram sevinci de hep birlikte yaşanır. Yüce dinimizin bize bahsettiği bu lütfu bireyselliğin yükseldiği, yalnızlığın özendirildiği günümüzde nasıl yorumlamalıyız?

Cuma ve bayram namazları tek başına kılınamayan; cemaat olmayı ve müminlerin birlikte eda etmesini zorunlu kılan namazlardır. Bayramda oruç tutmak caiz değildir. Ümmetçe, milletçe topyekûn bayram yapmayı hak etmiş olma duygudaşlığının yaşanması bayramları bayram kılan anlamdır. Bayramlarda yaşanan bu duygudaşlık bizatihi bir ibadet olarak değerlendirilebilir. Hızla bireyselleşen dünyada bayramlar, "Durun siz insansınız! Birbirinizin sevgisine, ilgisine, sesine, sözüne, dua ve desteğine muhtaçsınız!" diyerek insanlara sosyal bir varlık olduklarını hatırlatan günlerdir. Bayramlar bireyselliğin özentisine kurban edilerek bir yozlaşma aracına dönüştürülmemelidir. Yozlaşmadan şikâyet etmeye başlamışsak yozlaşma zeminini kendimiz hazırlamışız demektir. Bunu önle-

menin yolu da kendi kök değerlerimizi canlı ve diri tutmaktan geçer. Bayramları toplumsal bir ibadet şöleni olarak görmeyip bir tatil fırsatı olarak görüyorsak evet bu bir yozlaşmadır. Bunun sorumlusu da yetişkinlerdir. Bir ve beraber olma, kardeşliği egemen kılma, sevgi ve muhabbeti tahkim etme daveti ilahi bir davettir. Fitne ve tefrika, bireyselleşme ve bölünme şeytanidir. Mümin, şeytanın fitne ve ayrışma çıkaran sinsi vesvesesine değil, ilahi davetin vahdet temelli berrak sesine kulak vermelidir. Nasıl ki ramazan boyu sahurumuz Gazze, iftarımız merhamet olmuşsa, nasıl ki iftar vakti içtiğimiz bir damla suda, yediğimiz bir lokma ekmekte suyun ve ekmeğin hasretini çeken canların acısını hissetmişsek, nasıl ki ramazan boyu kan ve gözyaşından beslenmeyi alışkanlık hâline getirmiş sözde medeni dünyaya karşı kin ve öfkemizi bilemişsek artık bayramımız da ümmetin diriliş bayramı olmalıdır.

Bayramlara hayret makamından bakan hiç şüphesiz çocuklarımız. Onların minik yüreklerindeki bu sevinci korumak için başta ebeveynler ve ardından toplum olarak üzerimize düşen görevler nelerdir?

İnsan neyle muhatap oluyorsa yönelişi de onadır. Çocuklarımızı neyle muhatap ettiğimize bakmamız lazım. Çocuklarımız neşesiyle, kederiyle hayatın sırlarını büyüklere alıp adına ömür dediğimiz zamanı omuzlarlar. Gelecek kuşakların ömür bereketi büyüklerinden aldıkları davranış kodlarında saklıdır. Büyüklerin sergilediği küçük hatalar küçükler için telafisi mümkün olmayacak büyük sonuçlar doğurabilir. O nedenle çocuklar duyduğunu değil gördüğünü yapar denilir. Bayramlar geleceğimiz adına en güzel örnekliliği sergileme günleridir. Bayram arifesinden itibaren evde büyüklerde yaşanan bayram heyecanı ve telaşı minik yüreklerde tarifi mümkün olmayan büyük coşkuya, içinde umut dolu bir yaşama sevincine dönüşür. Aile ve çocuklarda oluşan bu mutluluk dalga dalga binaya, sokağa, köye ve mahalleye taşmaya başlar. Asrın dayattığı bireyselliğe inat büyükler olarak bizlerin çocuklarımıza bayramların neşesini yaşatma zorunluluğumuz bulunuyor. Çocuklarla birlikte

yapılacak bayram alış verişleri, mezar ziyaretleri, birlikte camiye gidip kılınacak bayram namazları, iştirak edilecek bayramlaşma programları, akraba, komşu ziyaretleri velhasıl bayram için oluşan telaşın her biri onların geleceği adına hafızalarında biriktirdikleri en kıymetli hazineler olacaktır. Arapçada bayrama (-îd) denir. İd'in âdet anlamı da vardır ki bayramlar vesilesiyle âdet ve gelenekler yaşamaya devam eder. Âdetleri büyükler ayakta tutarsa gelecek kuşaklar da yaşamasını sağlar. İslam hamuruyla yoğrulmuş değerler dünyamızın ve kültürel varlığımızın tahrip edilmesine çok yönlü özen göstermemiz gerekir. Değerler manzumesini yıkan dizi, reklam, afiş vs. ne varsa bütün bunlar kendi özümüze dönük yeniden tasarlanıp planlanmalıdır.

İsrânın miraca refik olması gibi, abdestin namaza girizgâh olması gibi, sahurun imsaki kucaklaması gibi ramazan ayı da bizi bayram sevincine hazırlar. Bu yıl mübarek ramazanın terekesi nedir? On bir ay sonra yeniden kavuşana dek, onun bize bıraktığı hangi mirasa sığınacağız?

Bu sene eşref-i mahlûk olma vasfımızın sırandığı bir yılın ramazanını geçirdik. Filistin, Gazze, Doğu Türkistan vb. yerlerde yaşanan insanlık dramları insan olma özelliğimizi sorgulamaya sevk etti hepimizi. İnsanla insanlık, açıklıkla tokluk arasındaki uçurum ve uzaklığın ürkütücü büyüklüğüne tanık olduk. İnsan hakları, kadın ve çocuk hakları, eşitlik, özgürlük, demokrasi vb. değer yüklü evrensel kavramların istismar edildiğine, adaletsizlik, ayrımcılık, sömürgecilik vb. kötülükleri küreselleştiren bir perdeleme vazifesi için kullanıldığına da şahit olduk. Zalimlerin konforunun mazlumların kan ve gözyaşları üzerine bina edildiği, zulüm üzerine kurulu örgütlü sistemlerin insanların merhamet çılgılığına karşı sağır kesildikleri bir dünyada dil, din, ırk ayrımı yapmadan bütün kıtalarda insanlığını kaybetmemiş vicdan seslerinin tek bir melodiyle merhamet ve insanlık bestesine dönüşmüş olması, zalimlerin giderek yalnızlığa

mahkûm edilmesi bu ramazanın en büyük terekesi, bu vesileyle oluşan bilinç ve hilkat kardeşliği de en büyük mirası olmuştur.

Bayramların ayırıcı vasfı insanlığı dünyalık telaşlardan çekip alması, fitratı ile buluşturmasıdır. Öze dönüşün mihenk taşlarından olan bayramları nasıl değerlendirmeliyiz?

Bizler iman etmeden cennete, biririmizi sevmeden de imana ulaşılması mümkün olmayan bir dinin mensubuyuz. Bayramlar mutlak olarak sevgi, barış, esenlik, dua ve muhabbet günleri demektir. Ramazan Bayramı fıtır bayramıdır. Fıtır bayramı demek oruç sebebiyle nefsini eğitmiş, iradesine hükmetmiş, yalan söz ve davranıştan kendini kurtarmış, kin, kibir, haset, fesat gibi kalbi karalayan illetlerden özünü arındırıp yaratılış gayesiyle bütünleşen bir kıvama erişmiş, nefsin esaretinden kurtulup takvanın özgürlüğüne kavuşmuş kimselerin bayramı demektir. Oruçla dikilen takva elbisesini giyinmiş insan, müminler topluluğunun bir ferdi olma sevincini yaşar. Bireysel olarak Müslüman cemaatinin içinde olma huzur ve özgürlüğünü tadar. Mümin aynı zamanda bir ülfet insanıdır. Ülfeti hayata taşıyan unsur insanın fitratında bulunan iman duygusudur. Ülfetle süslenmiş mümin, seven ve sevilen kimsedir. Sevgiden ve sevmekten mahrum olanlar iman fakirliğine düşmüş demektir. Bazen zedelenen, küllenen beşerî ilişkilerin yeniden canlanması için küçük bahaneler gerekir. Bu tür bahaneler için de bayramlar bir fırsattır. Bayram vesilesiyle kırık kalpler onarılır, yetim başı okşanır, açılmayan kapılar açılır, hâl hatır sorulur, yüz yüze, gönül gönle bakar. Kalpler sevgi ve muhabbetin heyecanı ile çarpar ki bu etkileşim dalga dalga yayılan titreşimlerle hanelerden hanelere uzanan toplumsal bir sevgi bağı, sosyal bir merhamet ağı oluşturur. Yeryüzünde oluşan bu merhamet ağı gökyüzünün rahmet ve merhametini üzerimize yağdırır. Bayramlar akrabalar, komşular ve dostlar arası muhabbetin devamlılığını sağlayan en önemli manevi araçlarımız, kırık gönülleri onaran ülfet harcımız, kin ve öfke duvarla-

rını yıkan irade gücümüzdür. Bayramların sunduğu bu fırsatlar değerlendirilmez, hâl hatır sorulmaz, komşu, dost ve akraba ziyaretleri yapılmazsa değerleriyle birlikte ilelebet ayakta kalmayı başarmış bir millettense söz etmemiz çok mümkün olmaz.

Dünya acılı bir anne gibi karşımızda insanlığın müşfik elini beklerken bayramlarda İslam kardeşliğini nasıl tesis etmeliyiz? Gazze'de devam eden işgal ve yaşanan dramın gölgesinde idrak ettiğimiz bu bayramda ne yapsak sadırlarımıza nasıl şifa olacak?

Bayramlar kardeşlik, birlik, beraberlik, yardımlaşma ve paylaşma günleridir. Fitne ve tefrika ile kararmış kalpler kardeşliğin sıcaklığını hissedemez. Kalpleri ülfet perdesiyle sarabilirsek o zaman kardeşliğin sıcaklığını ve gücünü hissedebiliriz. Ümmetin fertleri kendilerini fitne ve tefrikadan arındırmadan kalpleri arasında ülfet oluşmaz. Kalpler arasında ülfet oluşmadan da kardeşlik tesis edilemez. Medeniyetimizin kurucu değerleri Kur'an ve sünnet bunu ifade ediyor. İman kardeşliğini eylem kardeşliğine dönüştürmeye ihtiyacımız var. Söylemden öteye geçiremediğimiz din kardeşliğini aksiyon kardeşliğine dönüştürmeye muhtacız. Bugün bu durumu boykot kardeşliği, zihin ve fikir kardeşliği, dua ve buğz kardeşliği olarak tanımlayabiliriz. Biz eğer zulmü destekleyen firmaları boykot etmede, zalime buğuz beslemede, mazlumlara yardım ve duada ortak bir eylem oluşturamıyorsa sadece kardeşlik edebiyatı yapıyoruz demektir. Kötülüğü önlemenin yolu iyiliği çoğaltmaktan geçiyor. Bunun için de el, dil ve kalp aktif olmalı. Yaşadığımız psikolojik eziklik ortamından çıkmamız için duanın izzeatine sığınmalı, duayı artırmalıyız. Bu hem kendimize hem mazlumlara şifa olacaktır.

Yardımlaşma ve dayanışmanın hakiki anlamına eriştiği vakitlerdir bayramlar. Yaralarını sarmaya devam eden depremzede vatandaşlarımızdan Gazze'de Doğu Türkistan'da gadre

uğrayan din kardeşlerimize kadar "Bayram o bayram ola" sözünü mümkün kılmak için bize düşen sorumluluklar nelerdir?

Bizim medeniyetimizin temeli gönül birliğidir. Bayramlar da gönül alma, gönül yapma günleridir. Medeniyetimiz gönül yapmayı Kâbe yapmaya, gönül almayı köle azat etmeye tercih edecek kadar yüce ruhlu bir medeniyettir. Doğudaki bir müminin ayağına diken batsa batıdaki müminin yüreği sızlar buyurur Efendimiz (s.a.s). Müminler topluluğu olarak ortak bir yürek sızısına ulaşmadıkça bayram sevincini ümmetin sevinci kılma imkânımız olmayacaktır. Asrın felaketi milletimizin fedakârlılığıyla, devlet millet bütünleşmesiyle asrın birlikteliğine dönüşmüştür. 11 ilimizde yaşanan depremin enkazı 81 ilimizin tamamının üzerine düşmüştür âdeta. Bu büyük acı ancak millet olma bilinciyle teselli bulacaktır. Elbette giden canların geri gelmesi mümkün değildir. Onlar merhametin yegâne sahibine iltica ettiler. Ancak yıkılan şehirler yeniden imar edilirken milletçe gönüllerimizi de uhuvvet, meveddet, merhamet ve muhabbet duygularıyla yeniden imar etmeliyiz. Pandemide yakalandığımız biriktirme, cimrilik ve bencillik hastalığından depremde yaşadığımız yardımlaşma ve paylaşma duygusuyla şifa bulduk elhamdülillah.

Bayramlar sevinç ve kederde ümmetin yürek birliğini sağlama günleridir. Bugün Gazze'de, Doğu Türkistan'da ve diğer coğrafyalarda yaşanan dramlar karşısında dillerimiz suskun gönüllerimiz mahzundur. Bunun sebebi karşımızdakilerin gücü değil Müslümanların cesaretsizliği ve dağınıklığı, dünyayı ahirete tercih etme bedbahtlığıdır. Olup bitene baktığımızda 21. asrın cahiliye dönemini yaşadığımızı düşünüyoruz. Cahiliyenin karanlığını Kur'an aydınlattı. Müminler topluluğu olarak dünyanın kararmış ufku aydınlatmak bize düşüyor. Bunun için bizim de yeniden Kur'an'a dönmemiz, ona sımsıkı sarılarak doğusuyla batısıyla, kuzeyiyle güneyiyle ümmet bilincine ve ortak bir yürek sızısına ulaşmamız gerekiyor. Onu elde ettiğimiz gün, evet işte o gün bayramlar bayram olacaktır.

Bayramın neşesine, hilkatte eş dinde kardeşimiz nice insanın hüznü karışırken bayramın bayram olduğu günlere erişmek için bize ne lazım?

Zannedersem bunun için iyi insan olmak, hasbi bir kul olmak lazım. Kendimiz olmamız, vicdanımızı hissetmemiz yeterli. Çağ başkalaşıyor ve biz kendiliğimizi unutmanın sancısıyla bayramların da lezzetini almıyoruz sanki. Hilkatte eş ve dinde kardeş olmanın anlamı gitgide flulaşıyor. Eski bir şairin dizesini hatırlıyorum; "Sürûr-ı ıyd matem ehlinin yasın arttırır" diyordu. Bayram sevinci matemdekilerin yasına yas katar, başkaları bayram yaparken onlar acılarıyla iki kat çile çekerler, demeye gelir. Nitekim Gazze'yi, Doğu Türkistan'ı, bayramda yas tutanları düşündüğümüzde imtihan zorlaşıyor. Kendimizi kaybettik de biz, biz değil gibiyiz.

Sözlerime hüznle başladım galiba. Bayram sevincinizi mateme çevirmek değil elbette niyetim; illa ki kalbimizde oralara dair bir hüzn bile yoksa bayram nasıl geçerse geçsin, fark eder mi? Bütün müminlerin bayram yapacağı bir dünyayı da hayal cüretinde bulunmuyorum elbette ama hiç olmazsa bu sancının farkında olmalı değil miyiz? İşte o yüzden sorunuzun cevabı çok zor, ne diyeyim ki...

Yaşadığımız her sene yeni bir anı yaprağı bırakıyor ömür defterine. O defteri açıp baktığınızda unutamadığınız bir bayram hatırası çarpıyor mu gözünüzü?

Üniversite eğitimimin ilk yılı Erzurum'da geçmişti. Sene 1975... Bayramdayız... Aralık ayının ortası... Dört gün tatil... Tek şeritli yollarda, karda kışta, Erzurum'dan Uşak'a iki buçuk günde varabiliyorsunuz. Velhasıl öğrenci evinde, bayram sabahında yapayalnız kalmıştım... Hüzn çökmüş başa... Kim bilir neler düşündüm ki kendimi dışarı attım. Boş sokaklar, ıssız caddeler... Bayramın ne anlama geldiğini çok derinden ilk kez hissetmişim. O gün biliyordum ki evlerin içlerinde bayram telaşıyla birlikte sevinç var... Ama ben yalnızım. Sokaklarda ne kadar avare dolandım bilmiyorum, öğleye doğru, bayramlaşmak için bir can aradığım yalnızlıklar... Derken, buzların üstünde yatan birkaç köpek ile sohbet

İskender PALA:

**Çektim firâkın savmını erdim cemâlin ıydine
Aç leblerin meyhânesin ney gibi nâlân et beni**

Söyleşi: Zeynep Feyza AKKAYA

başlayıvermişim... Bir ara köpeğin gözünde yaşı gördüm. Soğuktan mıydı, bana mı ağlıyordu, anlayamadım. Belki de ağlayan bendim...

Ailelerin bir araya geldiği, küçüklerin neşeli sesleri eşliğinde kurulan bayram sofraları, şüphesiz bayram kültürümüzün yapı taşlarından biri. Sizin bayram sofralarınız nasıldır, kimleri ağırlamak isterdiniz? O sofraya muhabbetini bizimle paylaşır mısınız?

Aile fertlerinin bir arada olduğu, ağız tadıyla geçen sıradan bir günü bile bayram sayarım ben. Ortak söyleşebilecekleri konular, birbirinin hâlini ve ruhunu bilen yakınlaşmalar... Şikayet için söylemiyorum, bizler, bayramdaki aile ortamını ve sevincini bütün yıla yayabilsek neler neler başarmış olurduk bir düşünün. Bayram sofrası sevinç sofrasıdır. Dertlerin, sıkıntıların bilerek ertelendiği zaman dilimleridir. Ruhlarımız çok iyi gelir. Bu yüzden de yalnızca bayramları beklemekle yetinmeyip sık sık kanımızdan, canımızdan, ruhumuzdan olanlarla yüz yüze, diz dize sofralarda buluşmanın yollarını aramalıyız.

Bizim evde bayram sofrası maalesef uzun sohbetlere değil, uzun şamatalara dönüşüyor. Torunlarımız, çocuklarımız, yeğenlerimiz derken... Amma ne güzel şamatalar, bir bilerseniz? Bayram gibi!

Doğup büyüdüğünüz şehre dair unutamadığınız bayram âdeti var mı? Uşak'taki bayram gelenekleri nelerdir?

Çocukluğumdaki bayramlardan iki şeyi hiç unutmuyorum; birincisi, arife gününün sabah namazından sonra çocukların kapı kapı dolaşıp maniler eşliğinde "adak adak" gezmeleri. Her kapıdan kendi miktarınca kesenize doldurulan leblebi şekerleri, üzüm, mevsimine göre muşmullar, elmalar, kuru yemişler... Bayram parası ve bayram harçlığı bir sonraki neslin âdeti olacaktı, henüz bayramda harçlık olarak para verilemeyecek kadar fakirdi taşra şehirleri. Sonra ülkemiz gitgide refaha kavuştu. Unutamadığım ikinci şey de bayramdan evvel şehir hoparlöründen okunan ilanlar idi. Belediye, hangi mahallenin hangi gün evinde oturması gerektiğini düzenlerdi. Şehrin bir ucundan diğerine yayan yepilek, çoluk çocuk bayram ziyaretine gittiğinizde kapıyı duvar bulmamak için. Aşağı mahalle bayramın ikinci günü, yukarı semtler üçüncü günü bayram ziyaretçilerini ağırlayacaktır, gibi... Bu usul ile iade-i ziyaretin de kendiliğinden programlanmış olduğunu şimdi düşünüyorum.

Bir edebiyatçı olarak bayram denildiğinde zihninize gelen ilk eseri bizimle paylaşır mısınız?

Şöyle bir beyit, mesela;

Çektim firâkın savmını erdim cemâlin ıydine

Aç leblerin meyhânesin ney gibi nâlân et beni

"Ey sevgili! Ayrılığının orucunu sonuna kadar tuttum ve cemalini görmekle bayrama erdim. Artık dudaklarının meyhânesini açiver de bir ney gibi sevinç ile inlemeye başlayayım."

Beyitteki kelimelerin divan şiirindeki mecazi karşılıkları şöyle:

Firâk (Ayrılık): "Vuslat" makamından ayrı kalmak, "Vahdet" makamından uzakta bulunmak.

Savm (Oruç): Dünyadan el etek çekmek; âşıkın, gönlüne Hak'tan başkasını koymaması.

Cemâl (Yüz güzelliği): Allah'ın lütuf sebebi olan vasıfları; sevenin ısrarlı yakarışları üzerine sevilenin olgunluk gösterip gereği üzere davranması.

lyd (Bayram): Amellerin tekrarlanmasıyla kalbe tekrar tekrar gelen tecelliler.

Leb (Dudak): Kelam, sevgilinin sözü ve o sözdeki mesaj.

Meyhane: Aşkın galebe çalması ile varılan coşkunkluk; kulun aşk ve şevk ile Rabb'e münacaat hâli.

Ney: Sevgilinin sevgiye ulaşma makamı, sevgilinin sunduğu kadeh, esas vatanından ayrılıp dünyaya gelmiş olan insan ruhu.

Nâlân etmek (İnlemek, sızlanmak): Sevginin katıksız hâle dönüşmesi, muhabbetin tamamlanması.

Divan şiirinin hakiki âşıkları, sevgilinin ayrılığını, bütün zahmetleri ve sıkıntılarıyla birlikte katlanılıp çekilecek bir oruç süreci gibi kabullenip teslimiyete teslim olurlar ve sevgilinin hilal kaşlarını yahut ay gibi parlak yüzünü gördükleri zaman da bayram ederlermiş. Dikkat buyurulsun, şair ayrılık orucunu tuttum demiyor da çektim diyor. Demek ki oruçta sıkıntılı bir taraf var ki çekiliyor. Hani dert çekmek, acı çekmek, sıkıntı çekmek gibi. Gerçekten de oruç zahmetli bir ibadettir ve sevabı da ona göredir. Söz gelimi su, insana sevgili kadar, vuslat kadar gereklidir ama oruçlu kişi bütün gün suyun hasretini çeker.

Ney gibi nâlân olmak, insanın inler gibi sevinmesi; hazzettiği bir şeyden dolayı sevinç dolu sesler çıkarmasıdır ki Cemâl-i Mutlak hasretiyle ömrünü oruca adanmış bir âşık düşünün... Günleri hasretler, acılar, hüznler, elemeler içinde geçmiş, "Sevgili" den başka her şeye perhiz ve imsak uygulamış. Orucun zevkini o derece tatmış ki iftar lezzetini unutmuş. Böyle böyle ruhu incelmış, tezkiyeye uğramış ve "Cemal"i görmeye liyakat kazanmış... Hani Hz. Mevlana'nın "Sevgilinin güzelliğini seyrettiğim gün benim bayramımdır." demesi gibi...

Son olarak hocam, bayram özelinde okuyucularımıza hangi tavsiyelerde bulunursunuz?

Gönüllerince bayram yapsınlar ama illa ki birilerine de bayram yaptırınsınlar... Herkesin bayramını tebrik ederim.

BAYRAM ÜZERİNE DÜŞÜNCELER...

Prof. Dr. İrfan GÜNDÜZ

Reccep, şaban ve ramazan; geleneğimizde üç aylar diye adlandırılır. Bu kutlu gün ve gecelerde yeni bir kemâl iklimine doğru yürürüz. Yapılan duaların dalga dalga Allah'a ulaştığı, dökülen gözyaşlarının günahları silerek temizlediği bu aylar, Ramazan Bayramı'nın ayak sesleridir. Meleki olduğu kadar şeytani özelliklere de meyyal olan insanın, günahlarından arınması ve kendisinden beklenen kullukta kemal kıvamını yakalaması için çok önemli bir fırsattır üç aylar.

Zamanlar ve mekânlar, kıymet ve kutsiyetini, Kur'an'dan alır. "Her âdetin arkasında mutlaka bir ayet vardır." anlayışı buradan kaynaklanır. Ayet veya hadislerin, kutsallığını tespit ettiği ve müminlerin yüzyıllardan beri kutladığı bu mübarek aylar, gün ve geceler, senenin içine dağıtılmış birer rehabilitasyon mevsimidir.

Bu aylara değer kazandıran sebepler arasında beş mübarek kandilden dördünün bu aylar içinde olması yanında, Hz. Peygamber Efendimizin (s.a.s.) bu ayları ibadet ve taatle müzeyyen kılarak ümmetine örnek olması gösterilebilir. Allah Resulü'nün: "Allah'ım! Recep ve şabanı bize mübarek kıl. Bizi ramazana ulaştır." (Müsned, I, 259) duası da bu ayları önemsemenin en güzel gerekçesidir.

Recep ve şaban aylarının ramazandan hemen önce gelmeleri, ramazan ayına hazırlık dönemi olmaları bakımından son derece önemlidir. Bu ayları; günahlardan arınma, sevaplarla bezenme mevsimi olarak değerlendirmek, geçmişin muhasebesini yaparak hatalardan kurtulmak, hayatımızın seyrinde yeni bir sayfa açma fırsatı olarak görmek gerekir. Kişide insani özelliklerin olgunlaşmasında ve iradenin kontrol altına alınmasında bu ayların rolü büyüktür. Üç aylar, Yara-dan'ımıza, ailemize, çocuklarımıza, milletimize ve bütün insanlığa karşı görev ve sorumluluklarımızı hatırlatmalıdır. Hata, ihmal ve kusurlarımızdan dönme-

mize ve gaflet uykusundan uyanmamıza vesile olmalıdır. Aramızdaki çekişmeleri, tefrika ve ihtilafları, şahsi menfaat hesaplarını ve basit düşünce farklılıklarını bertaraf etmelidir.

Bu aylarda: "Mideni şu ottan ve arpadan vazgeçir. Reyhan ve gül ile beslenmeye başla! Ten midesi insanı samanlığa, gönül midesi reyhanlığa çeker. Ot ve arpa yiyen kurban, Allah nuru ile gıdalanan Kur'an olur." diyen Mevlana'nın tavsiyesine dikkat kesilmeliyiz. "Allah'ın kulları ile konuşmasının Kur'an'la, kulun Allah'la konuşmasının dua ile olduğu" unutulmamalı, bu güzel günleri Kur'an ve dualarla süslemeliyiz.

"Kem âlât ile kemâlât olmaz." Kul ile Allah arasına gerilmiş perdeler, gökler ve yerler değildir. Şeytani ve şehvi arzular, nefsanî düşkünlükler, dünya sevgisine esir olanların kalplerine vurulmuş birer kilitir. Bu aylarda bu kilitleri kırmak ve bizi dünyaya doğru çeken ihtiraslardan kurtulmak gerekir. Ruhun ve ruhani duyguların ardınca gitmekte yücelik, cismin ve vücut şehvetlerinin ardınca sürüklenmekte düşüklük vardır. "Âlemde basamak basamak ta semaya kadar varan gizli merdivenler vardır." Sen bunlardan birine basarak yüksel.

Bu aylarda zaman uhrevi renklere bürünür. Kutlu günlerde akort olmaya teşne duygularımızı ilk defa uyaran Regâip Kandili, rağbet ve yönelişimizi Allah'a doğru götüren bir ara taksimi gibidir. Sonsuzluk duygusu ve meleki bir haslet bizi kucaklar ve ruhlarımızı semalara doğru cezbeder. Ardından gelen Mîraç Kandili, gönülleri diriltiren bir meltem esintisiyle gelir. Beraât bu tembihlerle uyarılmış sinelere kurtuluş müjdeliyle seslenir. Kadir Gecesi bize bin aylık bir çaba ile elde edilebilecek feyiz ve bereketi bir gecede getirir.

Ramazanda vicdanlar teyakkuza geçer, gönüller uyanır, bütün duygular peygamberler ve meleklerle doğru seyreden bir yükseliş grafiği çizer. Ramazandaki her seste yeni bir başlangıç vaadi, her solukta bir kurtuluş ümidi vardır. Ramazanda hayat o

kadar derin ve anlamlıdır ki konuşulan her söz, duyulan her ses insana, gönümüzden fişkıran bir besteymiş gibi gelir.

Kadir Gecesi, Kur'an-ı Kerim'in Levh-i Mahfuz'dan dünya semasına toptan indirilmiş olduğu gecedir. Cebrail, Peygamberimize (s.a.s.) ilk vahyi bu gece getirmiştir. Kadir Gecesi, hüküm gecesi demektir. "Takdir-i İlahî"de hükmü verilmiş işlerin ve muhkem emirlerin ayırt edildiği gece anlamına gelir. Takdirden maksat, ezeli hükmün açığa çıkması ve hikmetli işlerin karara bağlanmasıdır. Kadir Gecesi, Efendimizin ümmetine yaptığı duanın kabul edilmiş hâlidir.

Şüphesiz insanın bu mübarek zamanlarda, bedenî ve nefsanî ağırlıklardan sıyrılıp belli bir ufka yükselebilmesi, belli bir seviyeyi yakalayabilmesi en başta ciddi bir tefekkür ve tezekkürü gerektirir. Ancak bunu yaparken o, kalp ve ruhunu sürekli maneviyata açık tutmalıdır. "Her gecenin kadir, her gelenin Hızır" diye bildiği bir şuurla değerlendirilmesi gerektiği vurgulanır.

Bu aylarda yapacağımız bütün faaliyetlerde gayemiz, insanları düşünce ve his dünyaları itibarıyla bir adım daha Allah'a yaklaştırmak olmalıdır. Göğlerin nura gark olduğu, zeminin semavi sofralarla bezendiği böyle bereketli bir zaman diliminde, biz, insanları kalbî ve ruhi hayatları itibarıyla hep derinleşmeye yönlendirmeli ve yapacağımız her işi mutlaka yüksek hedeflere, engin mülahazalara bağlamalıyız. Öyle ki muhatap olduğumuz insanların gönüllerine her seferinde yeni bir mana, yeni bir ruh aşılmalı ve onlara, maneviyat adına sonsuzluğa doğru yelken açtırmalıyız.

Bunu gerçekleştirmek için ister eskiden beri bilinen ilahiler, naatlar, münacatlar okunsun; isterse yeni beste ve güftelerle bu manalar ifade edilsin bu faaliyetlerimizle insanlarda ebed arzusunu tetiklemeli, gönüllerde sonsuz saadeti kazanma iştiağını ve kaybetme endişesini harekete geçirmeli, netice itibarıyla muhatap olduğumuz insanları dinin ruhuna yöneltmeye çalışmalıyız.

BAYRAMLAR VE HATIRALAR

Prof. Dr. Süleyman ULUDAĞ

**Dünya ile ahiretin bir araya geldiği ve
buluştuğu bir zaman dilimi olan bayram
günlerinin şimdiki nesil ve küçükler için “gün
olur hayali cihana değer” nevinden olabilmesi,
ileriki yıllarda hasretle yad edilebilmesi için
bayram günlerini süslemeli, renklendirmeli.**

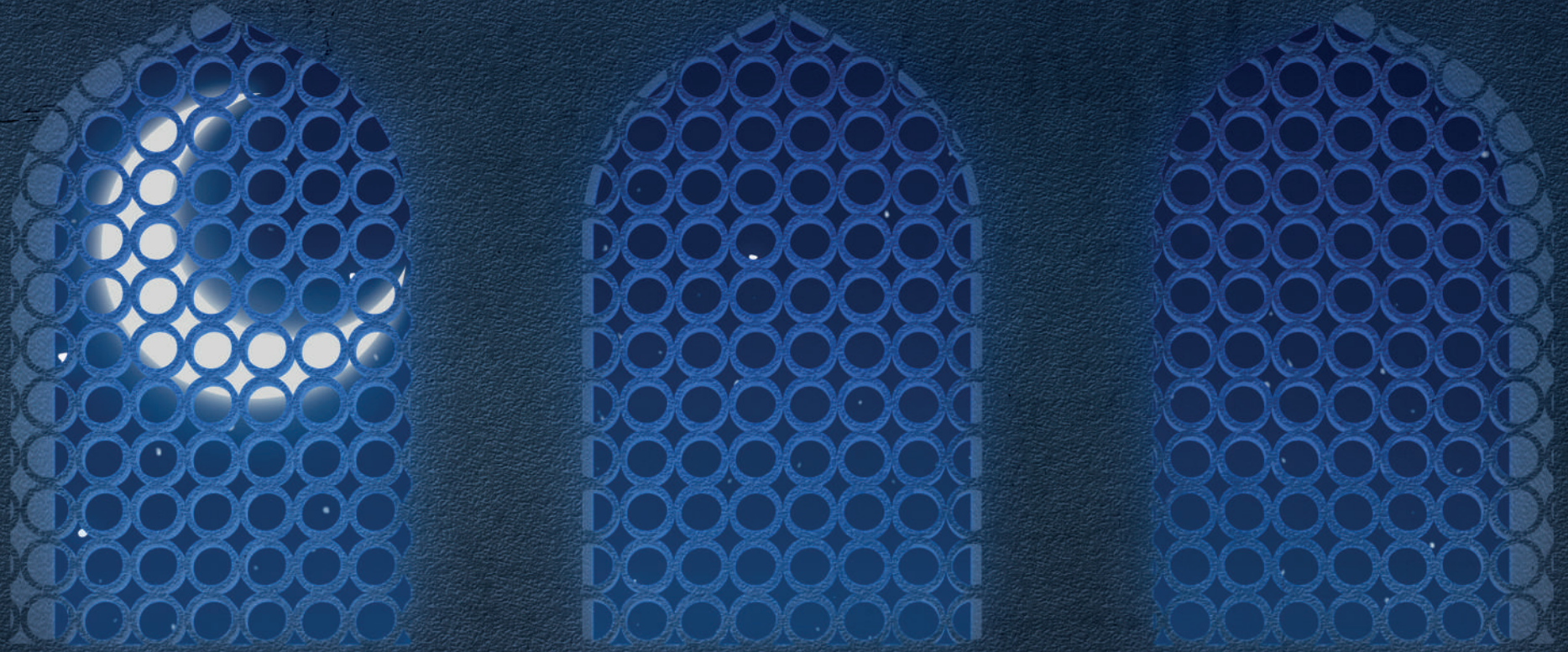
İslam'dan önce cahiliye Araplarının öbür kavimlerden aldıkları ve kutladıkları iki bayramları vardı; biri Mihrican diğeri ise Bahar Bayramı da denilen Nevruz'du. Hz. Peygamber Medine'ye hicret edince onun çevresinde toplanan müminler cemaatleşme sürecine girdiler. Yavaş yavaş homojen bir toplum ve ümmet hâline gelen Müslüman toplum kendine özgü bir inanç ve ibadet sistemi vardı. Yabancı kaynaklardan ve kültürlerden gelen Mihrican ve Nevruz Bayramlarını kutlamaya devam etmeleri İslam'ın kendine has inanç ve ibadetlerini ve hayat tarzını olumsuz yönde etkilemesi kaçınılmaz hâle gelince Allah Resulü Arapların öteden beri kutlamakta oldukları bu bayramları kaldırdı. Onların yerine iki bayram getirdi ve şöyle buyurdu: *“Allah önceki iki bayram yerine onlardan daha hayırlı iki bayram vermiştir. Kurban Bayramı, Fitre Bayramı.”* (Ebu Davud, Salat, 246) Bu suretle kaldırılan iki bayramın boşluğu bu iki bayramla doldurulmuş biri ramazandan sonraki ilk gün diğeri hac ibadetinin sonuncu günü bayram, sevinme, neşelenme, eğlenme ve şenlik günü olmuştur. Oruç ve hac gibi iki farz ibadetten sonra eğlenmek, neşelenmek, sevinmek için şenlik-

ler ve oyunlar düzenlenmekte, sofralar hazırlanmakta, ziyafetler verilmekte, şarkılar ve türküler söylenmekte, kadın erkek, büyük küçük herkesin bu oyun, eğlence ve şenliğe katılmaları için de bayram günlerinde oruç tutmak caiz görülmemektedir. İslam'da ibadet hayatı ile eğlence hayatı, dinî hayatla ahiret hayatı bu kadar birbirine bağlıdır ve iç içedir. İnsanın her ikisine de ihtiyacı vardır. İbadet ruhun, eğlence beden ihtiyacıdır. Bir hadiste *“Her kavmin bayramı vardır. Bizim bayramımız bu iki bayramdır.”* (Buhari, İydeyn, 3.) buyrulmuştur.

Kurban ve Fitre Bayramları dolayısıyla düzenlenen kutlamalar ve şenlikler Müslüman beldelere, halklara ve zamanlara göre de az çok farklılıklar gösterir. Anadolu, Balkanlar ve Kafkaslarda yaşayan Osmanlı vatandaşlarının da kendilerine özgü bir kutlama ve şenlik anlayışı vardır. Hadislerde geçen kutlama ve şenlikler ise bütün Müslümanlar arasındaki ortak noktalardır ve böylece kutlama ve şenliklerde hem çeşitlilik hem de birlik var. Birlik, Müslümanları birbirine bağlamakta; çeşitlilik ise bu birliği renklendirmekte ve çekici hâle getirmektedir. Ben de 1937'de Amasya'nın Akyazı köyünde doğduğumda kendimi Osmanlı coğrafyasının ve toplumunun şekillendirdi-

ği, renklendirdiği ve cazip hâle getirdiği bayram kutlamaları ve şenlikleri içinde buldum. Hayatımın 19 senesi köyde geçti ve bu müddet içinde bayramlaşmalar, kutlamalar ve şenlikler fazla değişmedi.

Ramazan ayı her sene 10 veya 11 gün erken geldiğinden ilkbahar, yaz, sonbahar ve kış mevsimlerinde oruç tutulduğu olur. Köyde iftar, mevsimlere göre farklılık gösterirdi. Kış mevsiminde hem geceler uzun ve gündüzler kısa hem de iftar az olurdu, yaz aylarında ise durum bunun tersidir. Çiftçiler için yaz aylarında oruç tutmak zor, kış aylarında ise kolaydır. Ben 8-10 yaşlarındayken oruç, yaz aylarına denk geliyordu. Bu yaşlarda oruç tutmaya heves ettiğimiz olurdu ama öğleye kadar oruç tutar sonra orucumuzu açardık. Yarım gün oruç tutmaya tekne orucu derlerdi. Yaz aylarında günler uzun hava sıcak ve ziraat işleri yoğun olduğundan tarlalarda çalışanlar, yorgun argın evlerine döner ve iftar vaktini beklerdi. Onların bir kısmı da caminin yanındaki şadırvana ve etrafındaki çimenlik yere gelir, sohbet eder ve okunacak akşam ezanını beklerdi. Köyde kadınların bir bölümü de tarlalarda ve bahçelerde çapalama işlerinde çalışır, erkeklere yardım ederdi. Yaşlı kadınlar veya bebeği olan emzikliler ise evde kalıp

çalışanlara iftar yemeği hazırlardı. İftar saati yaklaştıkça hareketlilik artar, iftar vakti dört gözle beklenir, kulaklar okunacak akşam ezanında olurdu. Oruçlular bazen sofranın çevresinde oturarak ezanı beklerdi. Uzun yaz günlerinde havaların sıcak olmasından ötürü tarlalarda çalışanlar yemekten çok suya ihtiyaç duyarlardı. Köyümüzdeki çeşmenin suları ılık olduğundan annelerimiz ellerimize birer güğüm vererek Değirmenbaşı denilen ve köye 200 metre mesafede bulunan çeşmeden iftar için soğuk su getirmemizi isterlerdi. Biz de güğümü alır, kolumuza takar, suyun kaynağı olan yere gider, suyumuzu doldururduk. Ancak su ılımasın diye su dolu güğümleri suyun içinde tutar, imam Allahuekber der demez sofrada soğuk su bekleyenlere seğirte seğirte su yetiştirir, onları sevindirir, dualarını alırdık. Böylelikle oruç tutmasak bile sevap kazanırdık. Bazen suların testide ve bardakta soğutulduğu da olurdu. Bütün bunlar sevap kazanma ve ramazandan feyz alma uğruna yapıldı. İftar öncesi bunlar yapılırken gördüğümüz telaş bizi heyecanlandırırdı. Kadir Gecesi'nde bu hisler ve heyecan zirve noktasına ulaşırdı. Oruç su ile açılır, kana kana suyu içenler 3-5 dakika dinlendikten sonra yemek yemeye başlarlardı. Susuzluğa sabretmek, açlığa sabretmekten daha zordur. Bay-

rama birkaç gün kala bayram hazırlıkları başlardı. Bu işlerde kadınlar erkeklerden daha çok çalışır, daha fazla yorulurlardı. Bayramdan önce çamaşır yıkama, evi ocağı temizleme, bayram için yemek hazırlama onların işiydi. Arife günü eline Mushaf alıp mezarlığa giden ve geçmişlerine Kur'an okuyanlar vardı; benim de onlara katıldığım olurdu. Bayram günü evvela evimizde aile bireyleri arasında bayramlaşma olur; annemin, babamın ve anneannemin ellerini öper sonra amcamın, halalarımın ve teyzemin evlerine giderdim. Kırvemin evine gitmeyi hiç ihmal etmezdim. Komşularımızı ve hastaları ziyaret ederdim. Bu arada evimize bayram ziyareti için gelen yakınlarımız ve komşularımız da eksik olmazdı. Ziyaretçilere kahve, şeker ve çay ikram edilirdi. Kurban Bayramı ile Fitre Bayramı arasında fark vardı. Kurban Bayramı'nda yukarıda anlattığım hususlar yerine getirildikten sonra kurbanlar kesilirdi. Genellikle 7 kişi bir araya gelip bir büyükbaş hayvan keser, kurban eti yedi kişi arasında taksim edilirdi. Kurban kesme durumunda olmayanlara kurban eti gönderilirdi. Bu bayramın da hoş tarafları vardı. Bayramlarda şenlik, neşe, sevinç, şarkı, türkü, oyun ve eğlence aranan şeylerdir ama bayramın yaz sıcaklarına denk geldiği ve işlerin yoğun olduğu bir mevsimde bunlara vakit

ayrılmazdı. Bu gibi oyun, eğlence ve çalgılar daha çok bahar veya güz aylarında olurdu.

Dünya ile ahiretin bir araya geldiği ve buluştuğu bir zaman dilimi olan bayram günlerinin bir de nostaljik tarafı var. Bu bayram günlerinin şimdiki nesil ve küçükler için "gün olur hayali cihana değer" nevinden günler olabilmesi ve ileriki yıllarda bu günleri hasretle yad etmeleri için bayram günlerini süslemeli, renklendirmeli ve cazip hâle getirmeliyiz. Bayram şenlikleri, oyunları, eğlenceleri bu bakımdan önemsenmeli.

Gurbette Bayram

Ben 1956 senesinde Çorum'a geldim ve imam hatip ortaokuluna kayıt oldum. Bundan sonraki bayramların çoğu gurbette geçti. Gurbette de oruç tutar bayram namazı için camiye giderdim. Vakıflar yurdunda 5 sene yatılı talebe olarak kaldım. Buradaki bayramlar köyümdeki bayramlar tadında değildi. Herkes bayram yaparken ben köyümdeki bayramları ve şenlikleri özellikle ebeveynimi ve kardeşlerimi hatırlardım, üzerime bir hüznün çökerdi. Zamanla gurbette bayramlara da alıştık. Bazen tanıdıklarımın bayram yemeği için evlerine davet ettikleri olurdu. Bu hoş bir şeydi ama nerede

köyümdeki o neşeli bayramlar! Bayram günlerinde evlerinde sofralar kuran, garip-leri, yoksulları bazı öğrencileri bu arada beni yemeğe davet edenlerin hepsi Hakk Teâlâ'nın rahmetine kavuştular. Allah rahmet etsin mekanları cennet olsun. Bu arada Çorum'da kaldığım zaman bayram günleri şehirdeki camilerde vaaz ettiğim olurdu. Vaazdan sonra cami cemaatinden biri beni alıp evine yemeğe götürürdü. Çoğu zaman da yemeğe götürmek isteyenlerin sayısı epeyce olurdu. Daha sonra gurbet hayatıma İstanbul'da devam ettim ve 4 sene kaldım. Oradaki durum da Çorum'daki gibiydi. Evlenip çocuk sahibi olduktan sonra da bayramların üçüncü evresini yaşamaya başladım.

Sovyetler Birliği 1991'de dağıldı. Türkistan, Kafkaslar ve Balkanlardaki Müslüman halklar ve kavimler özgürlüklerine kavuştular. Bahis konusu diyarlardan ilahiyat fakültesinde veya diğer fakültelerde öğrenim görmek için buraya gelenler oldu. Özbekler, Kazaklar, Kırgızlar, Türkmenler, Tacikler, Azeriler, Tatarlar, Acarlar, Arnavutlar, Pomaklar ve Boşnaklardan iftar ya da bayram yemeğine davet ettiğim olurdu. Yemekten sonra bayram sohbetleri yapardım. İftara gelen gençlerin yanlarında getirdikleri enstrümanları olurdu. Onlar da enstrümanlarıyla güzel musikiler çalar, eğlenirdik.

Ramazan ayını idrak ettik, Kur'an-ı Kerim'in nazil olduğu bu kıymetli ayda oruçlarımızı tutup iradelerimizi kuvvetlendirdik. Ömrümüzün geçen kısmı üzerine düşünüp nefis muhasebesinde bulunmaya çalıştık. Sizin için ramazan ayı ne ifade ediyor?

Bu soruyu cevaplarken öncelikle insanın bu âleme niçin geldiğine değinmek gerek. Allah, sizi boş yere yaratmadım, başıboş bırakılmadınız diyor. Zâriyat suresinde "Ben cinleri ve insanları sırf bana kulluk etsinler diye yarattım." buyuruyor. İnsanın kul olmasına, ibadet etmesine vurgu var bu ayette. Bazı âlimler bunu marifet olarak anlıyorlar, Allah'ı bilmek yani. Allah insanı öyle bir fıtratta yaratmış ki bu fıtratı Şems suresinin ilgili ayetlerini okuyarak anlayabiliyoruz. Şems suresi 7. ayette Allah, nefse ve onu tesviye edene yemin eder. Allah nefsi tesviye edendir. Nefse fücür ve takva kabiliyeti vermiştir. Fücür her türlü kötülüğü kapsar, takva da Allah'ın kendisini gördüğü idraki içinde olup bir şey yaparken "Aman Rab-bim görüyor, ne der?" duygusunu taşımaktır. Bu duyguyu taşıyan ehli takvadır. Bu insan kötülük yapmaz, yaparsa da Rabbinden ve kendinden utanır. İnsanın hareketlerini bu şuurla yapması, kendini murakabe altında tutmasıdır. Ayetin devamında Allah, nefsin arındırmanın muhakkak kurtuluşa ereceğini haber verir. O hâlde bir mümin kurtuluşa ermek istiyorsa nefsin arındırmak durumundadır. Bu bir lüks değil bilakis bir zorunluluktur. Ramazan insana bu fırsatı sunar. Oruç tutan kimse manevi bir terbiyenin içine girer, hâl ve hareketlerini düşünür, fıtratına uygun olana yönelir. Fıtratına uygun olana yönelen insanın nefsinin tezkiye ettiğini düşünürüz. Ramazan ayı bu bakımdan çok önemlidir.

Ramazan insana bu fırsatı verir ama devamı nasıl sağlanabilir?

Allah, insanoğlunun kurtuluşuna nefsinin tezkiye etmesini şart koşmuştur. Kur'an-ı Kerim ile insanlara

Prof. Dr. Mustafa FAYDA:

Allah, nefsinin arındırmanın muhakkak kurtuluşa ereceğini haber verir. O hâlde bir mümin kurtuluşa ermek istiyorsa nefsinin arındırmak durumundadır. Bu bir lüks değil bilakis bir zorunluluktur. Ramazan insana bu fırsatı sunar. Oruç tutan kimse manevi bir terbiyenin içine girer, hâl ve hareketlerini düşünür, fıtratına uygun olana yönelir.

Söyleşi: Hilal KOÇ HANCI

yol göstermiş, peygamberin vasıflarını zikrederek örnek alınmasını işaret etmiştir. Hz. Peygamber, Kur'an'da insanlara Allah'ın ayetlerini okuyan, kitabı ve hikmeti öğreten, onları arındıran kimse olarak tasvir edilir. (Bakara 2/129,151; Âl-i İmrân 3/164; Cuma 62/2.) Hz. Peygamber'in muallim olarak kitabı insanlara öğretmesini çokça zikrederiz, anlatırız, anlatırız. Ancak onun müzekki/temizleyen sıfatına yeteri kadar değindiğimizi düşünmüyorum. Allah'ın Resulullah Efendimize müminleri arındırma vazifesini dört ayrı âyette tekrar etmesi önemli bir husustur. Bu noktada Hz. Peygamber'in güzel ahlak üzere yaratılmış olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. İnsanlara üsve-i hasene olarak gönderilmiş, "Ben güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim." buyurarak vazifesinin insanlara "örnek olmak" olduğunu hatırlatmıştır. Ramazanda bir muhasebe içine girdik bundan sonra da Hz. Peygamber'in yaşantısını örnek alarak İslam'ı bize tebliğ ettiği şekliyle yaşarsak nefsinin arındırarak kurtuluşa ermişlerden oluruz diye düşünüyorum.

Hz. Peygamber'in üç vasfı üzerinde durdunuz, bunların kültürümüzde makes bu-

luşu ile ilgili neler söylemek istersiniz?

İslam ümmeti, Hz. Peygamber'in okuyan, öğreten ve arındıran vasıflarını tarih boyunca kurduğu müesseseler ile ihya etmeye çalışmıştır. Kur'an okumak için dârül-huffâz, dârülkurrâ, zamanımızda da Kur'an kursları; kitabı ve hikmeti talim için medreseler, günümüzde de üniversite, fakülte ve imam hatip okulları açılmıştır. Nefsin arındırılması için de tekkeler, dergâhlar, zâviyeler, fütüvvet ve ahi ocaklarıyla ribatlar kurulmuş; bunların binaları başta olmak üzere bütün ihtiyaçları ise Kur'an'ın teşvikiyle (Allah yolunda sevdiğiniz şeylerden harcamadıkça iyiliğe asla eremezsiniz. Ne harcarsanız Allah onu hakkıyla bilir.) kurulan vakıflar vasıtasıyla karşılanmıştır.

Ramazan hatırası dediğimiz zaman zihninizde genellikle çocukluk anılarımız canlanır. Sanki ramazan ve bayramlar çocuklara özgü bir neşe barındırır bağrında. Bizimle paylaşabileceğiniz bir hatıranız var mı aklınıza gelen?

Ben Konyalıyım, esnaf çocuğuyum. Konya'da mektepler tatil olur olmaz Meram'a yazlık evimize gö-

çer, mektepler açılana kadar orada kalırdık. Çocukluğumdan anımsadığım yaz aylarına denk düşen tatlı bir anım var, onu anlatayım. Sizin vesilenizle iftar vakti top atma geleneğini hatırlayalım. İlk oruç tuttuğum ramazandı sanırım. İftara az bir vakit kala babam henüz eve gelmemişken annem mutfakta hazırlık yapardı. Abimle ben orucumuzu açacağımız bir lokma ekmeği alır evden çıkardık. Takkali Dağı'nı görebileceğimiz bir tepeye varırdık. O dağdan top atılır, insanlar topun sesiyle başlayan ezan-ı Muhammedî'yi dinleyerek iftar ederlerdi. Biz çıktığımız tepeden topun atılmasıyla yayılacak ateşi gözetlerdik. Çünkü topun sesi gelmeden ateşini görmüş olurduk ve üç beş saniye de olsa herkesten önce orucumuzu açardık. O bekleyiş nasıl sevinçli bir bekleyişti hâlâ hatırıma gelince mutlu oluyorum.

Okurlarımıza iletmek üzere bir bayram mesajı alabilir miyiz?

Ümmeti Muhammed'in Ramazan Bayramı'nı tebrik ediyorum. Ramazan süresince kazandığımız güzel amellerin devamını niyaz ediyorum. İslam dünyası, son asırlarda içi buruk bayramlar kutlamaktadır. Bu ramazan ise Gazze'deki katliamlar yüzünden iç burukluğumuzun çok derin bir yara hâline geldiğini söylemeliyim. Vicdanlarımızı sızlatan bu büyük katliama dünyadaki diğer inanç gruplarından insanların reaksiyon göstermesinin acımızı hafifletecek bir gelişmemiş gibi telakki edilmesinden de ayrı bir üzüntü duyuyorum. Çünkü Müslümanlar olarak bizler hiçbir şey yapamıyoruz. Bu katliamın durdurulması hususunda ve kadınların, çocukların, yaşlıların, bütün dertli insanların çığlıklarının kulağımıza çarpıp geri dönmesine karşı hepimizin gaflet içinde olduğundan ya da ilgisiz kaldığından ötürü derin bir üzüntü hissediyorum. İnşallah bu yaşananlar ümmetin uyanmasına, kendine gelmesine, halk-ı ceditin zuhuruna vesile olur diye niyaz ediyorum.

AĞAÇ TEPEŚİNDE RAMAZAN

Cihan AKTAŞ

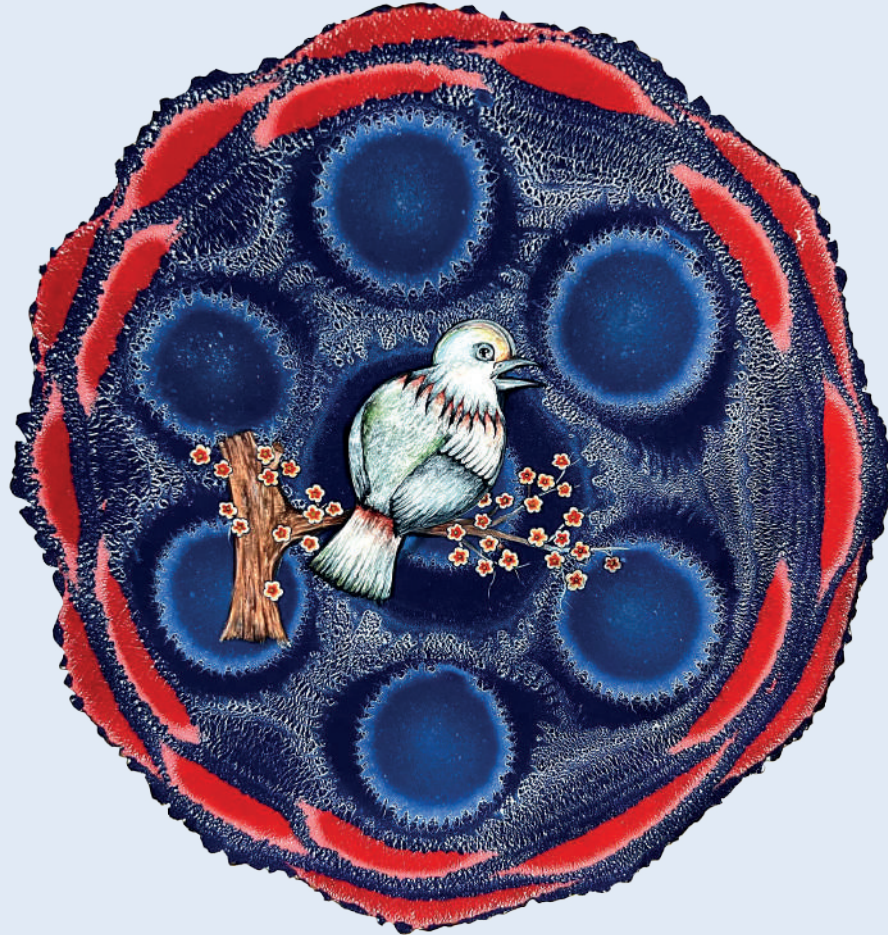
“Kendileri Allah’ı unutmuş, böylece O da onlara kendi nefislerini unutturmuştur,” diye geçer ya ayette... (Haşr; 59/19) Ramazan hatırlatıyor: Bu sofranın düzeninde bir yanhşlık, önemli işlerin sıralamasında bir karışma yok mu?

Yılın bir ayı ramazan ve insan 60’ını aştığında, benliğinde iz bırakacak türde sayısız ramazan hatırası biriktirmiş oluyor. Duyular kokulara, tatlara, seslere ve renklere ziyadesiyle açık oluyor ramazanda çünkü. 1995 olmalı, Bakü’de bir cami iftarında tanıdığım “kaçkın” kadın, geçen yıllar içinde birçok defa öykü ve denemelerime sızacak kadar yer etti hafızamda. Etrafına dizili hâlde ezamı beklediğimiz yer sofrasına yaklaşıp, kayık tabaklardaki yiyeceklere doğru eğilmiş ve bir aralıktan hem de beklenmedik bir şekilde elini salça soslu tavukların üzerinde gezdirmişti. Böylelikle tabakta ne varsa artık onundu, bunu ilan etmişti. Kimse de itiraz etmedi. Kayık tabağı torbasına akıtarak geçip gitti. Haklıydı.

“Sıcak bir sofraya oturmaya hazırlanıyorum.” diye sesleniyor şarkı. Sıcak sofrası, yabancılık duyurmayan, hemencecik ilişmeyi mümkün kılan, selam ile söze sohbeti açılmış...

2018’de de Tarlabası’nın Çukur Mahallesi’nde bir sokak iftarına katılmıştım, Hale Kaplan Öz’ün davetiyle. Hiç kesilmeyen sokak sesleri arasına yerleşebilir iftar sofrası duaları, diye düşünerek başlatmış bu geleneği Kadir Bal ve arkadaşları. Urfalı Mehmet Bey ve eşi Fatma Hanım’ın evi her zaman yolcuya, yoksula, hastaya açık. Kadir Bal, çiftin evinden “iyilik noktası” diye söz ediyor. Afrikalı, özellikle Ganalı mülteciler bu sokak iftarlarının asli katılımcıları; iftar sonrası dualarını da onlar etti.

Sofranın adı, “dertleşme iftarı”, ucu açık, her gelen bir köşeye yerleşiyor. Kimseyi dışlamıyor, gelene kimlik sormuyor, ahlakını yargılamıyor, ibadetin ruhuna uygun olduğu üzere bir arınma şansı, bir

Ebru: Elif Aydın - Minyatür: Züleyha Karaca

başlangıç paydasi sağlıyor. Yerdessin, top-rağın üzerinde, seccadesi kumdan olanın izinde, sıcak pide elden ele dolaşiyor, unutulmuş bir isim hatırlanıyor, yıldızlar sönük olsa da fark ediliyor, insanın yer-yüzündeki hikâyesinin soruları en yalın bir şekilde cevap buluyor selamda.

Sanatı mümkün kılan ilk sarsıntılar müzelerde ve galerilerde yaşanmıyor. Hayatı sanatkârane yaşamanın niceliğini düşündürüyor bu sofrası. İftar bittiğinde bir Afrikalının arkasında namaza durmaya özen gösteriyor topluluk. Tanımlanmış bir siyasi hedef güdülmüyor bu sofralarla, kimliksiz, vatansız, dışlanmış insanlara yardım kanalları açmak ve dertleşme ortamı hazırlamak asıl hedef. “Bu sofraların politik olarak sivrilmesini hiçbir zaman istemedik. Bunun altını hassasiyetle çizdik.” diye vurguluyor Kadir.

Ramazan günlerinin yaydığı bir ışık var, yaz olsun kış olsun; çocukluğumun oruçlarından itibaren bazen gözlerimi kamaştıran, bazense belli belirsiz odamın pencerelelerinden karla kaplı ağaçların örtüsünü aşarak sızan bir ışık.

Bu ışığı, 2015 ramazanı olabilir, Bursa’da gittiğim bir armut bahçesinde de gördüm. Hazır Bursa’dayım, etraftaki inşaatları ve bahçeleri dolaşayım, demiştim, iyi ki.

Adaköy’de, Kadir Dağı eteklerindeki Erdoğan Sarıbal’a ait iyi tarım uygulaması sürdürülen kırk bir dönümlük armut bahçesi, Türkiye’de Santa-maria armutlarının kırk, kırk beş yıl önce ilk ekildiği yermiş.

İşin en yoğun zamanı; ürün bayrama kadar derilecek. Ramazanda normal olarak sabah yedi akşam altı olan mesai, altıya yirmi kala başlıyor, on civarında verilen

molanın ardından öğleden sonra üçe dörde doğru sona eriyor. Bahçede çalışan işçiler arasında Siirtliler, Samsunlular ve Bulgaristan göçmenleri ağırlıkta. Siirt’ten, Şırnak’tan, Cizre’den gelen öğrenci kızlar bir buçuk ay çalışarak harçlıklarını çıkartıyorlar.

İşçi başı Şerife Bircan (51), 21 senedir bu bahçelerde yöneticiliği sürdürüyor. Bahçe işi yaz mevsimiyle sınırlı değil. Ağaçların bakımı, ilaçlanması, depo düzenlemeleri derken, yılın sadece iki ayını evinde geçiriyor Şerife Hanım.

Ağaçlardan armut toplayanlar grubu ise ikiye ayrılıyor. Kimisi dallardan merdivenle deriyor meyveyi, kimisi de tepelere tırmanıyor. Asıl anlatmak istediğim 13 senedir bu bahçede çalışan tepeci Zeynep. O, 68 yaşındaydı. Yaşıtlarının köşe minderlerinde televizyon izlemekle vakit geçirdiği yıllarında Zeynep Hanım bir genç kız çevikliğiyle tırmanıyor ağaçların tepesine uzanan merdivenleri ve çok geçmeden armut dolu kovayı aşağılara sallandırıyor. Elbet zor işi yakıcı güneşin altında ama bir şey de var ki dayanmayı sağlıyor ve güçlenmeyi de... Ayşe, Meral ve öteki “tepeci” kadınlar, ağaç tepelerine tırmanırken sanki yaşlarını dondurmışlar. Hepsi oruç, hepsi sahurdan sonra geliyorlar bahçeye ve ağaç tepesinde ister istemez güneşten etkilendikleri hâlde, yaprakların güneşten süzdüğü sihirli perdelerle korunuyormuş gibi zinde görünüyorlar.

Zeynep Hanım’a bakarken sanki binlerce yıldan beri o ağacın tepesinde armut dermekteymiş ve şimdi, güneşin tam tepede olduğu saatte ağaç tepesinde oruçla çalışmayı sürdürürken miraca erbilirmiş gibi geliyor bana.

“Doğa içericidir.” dermiş Cezanne. Nite-lik, ışık, renk, derinlik ancak vücudumuz onlara kabul verdiği için oradadırlar. Bedenin araçsalılığından gerçek ve tinsel bir özgürleşme tarzı üretmeden, olgusala olan mahkûmiyetimiz sona ermeyecektir.

Ayların en kıymetlisi olan ramazan-ı şerifi idrak ettik. Ramazan ve Ramazan Bayramları sizin muhayyilenizde, düşünce dünyanızda nasıl makes bulmakta, hangi yönleriyle öne çıkmaktadır?

Ramazan, Kur'an-ı Kerim'in insanlığa armağan edildiği ay. Kur'an şuuru ayı. Bizi şuurlu bir mümin olmaya davet eden otuz kutlu gün. Geçen ömrümüzü kalıcı kılmak, zayıflayan irademizi güçlendirmek, dağılan dikkatimizi toparlamak için bir tazelenme imkânı. Oruca bir "kalp yumuşatma eylemi" olarak da bakabiliriz belki. Zira kalp, yumuşamadan iyiliklere yönelemiyor. Bayrama gelince; nefis maratonunu tamamlayıp ipi göğüslemeye benziyor. Yarışa katılan herkes birinci olmuş, başarılarını bayram namazıyla taçlandırarak birbirlerine sarılmışlar. Minberdeki hoca, kardeş olduklarını söylemiş onlara. Bildikleri ancak hatırlamaları gereken bu hakikatle aynı dünyayı paylaştıkları insanlara bakışları değişmiş. Bu yeni bakış, neden erdemli davranışların habercisi olmasın! Olmalı. Zira paylaşmaya razı olmadığımız bir dünyada kimseye huzur yoktur.

Merhum şairimiz Sezai Karakoç, "Biz oruç tutuyoruz oruç da bizi tutmalı, oruç da acıktır." diyor. Orucun insanı tutması, terbiye etmesi, olgunlaştırması nasıl gerçekleşir; bu manevi tedrisat kişide nasıl görünüm kazanır?

Orucu "açlık" olmaktan çıkaran şey iradedir. Açlık yıkıcı, oruç yapıcıdır bu yüzden. Açlık alçaltıcı, oruç yücelticidir. "Yiyip içmekten kesilmek oruç değildir. Oruç ancak kötü sözlerden, fena ve nefsanî arzulardan vazgeçmektir." diyor Peygamberimiz. Orucun bizi tutması kötülüklerden alıkoymasındır belki. Fakat sadece kötülüklerden uzak durmak yetmez iyiliklere de yönelmek gerekir. Sezai Karakoç'un "Oruç da acıktır." cümlesi bana bir hadis-i kutsiyi hatırlattı. "Ey Âdemoğlu! Beni doyurmanı istedim, doyurmadın." buyurur yüce Allah. "Sen âlemlerin Rabbi iken ben seni nasıl doyurabilirdim." diye cevap verir Âdemoğlu. "Falan kulum senden yiyecek istedi, vermedin. Ona yiyecek verdiğinde, verdiğini benim katımda bulacağını bilmez misin?" bu-

A. Ali URAL:

Sevinç kelimesini telaffuz ederken yüzümüz kızarıyor şu günlerde. Gazze bir çocuk mezarlığı hâline geldi. Bu çocukların ahi yerde kaldıkça başımız yerde olacak. Dünya kaybettiği onurunu ancak soykırımcıları cezalandırarak geri alabilir.

Söyleşi: Emin GÜRDAMUR

yurur yüce Allah. Orucun acıkmasını bu bağlamda düşünebiliriz. Acıkan oruç, hakkı verilmeyen oruçtur. Oruç öğretmendir, evet. Empati yapmamızı öğretir en çok. Kendini başkasının yerine koyamayan insan, başkalarının ihtiyaçlarını hafife alır, yaralarını küçümser, ölümlerine seyirci kalır.

Ramazan ayı Müslümanlar için rahmet ve arınmaya vesile olan bir ay. Aynı zamanda ömrümüzün muhasebesini yapmamız açısından da bir imkân veriyor bizlere. Bu konuda neler söylersiniz?

Muhasebe bir durum tespittir, bir kâr zarar hesabı. Geçmişine bakarak geleceği için doğru kararlar almaya çalışır muhasebe yapan. Ramazan bir tefekkür zemini oluşturduğu için insana kendiyi yüzleşme fırsatı tanır. Hz. Peygamber (s.a.s.) "Mümin kul iki korku arasındadır: Geçmiş ve kalan ömrü arasında. Zira ne geçmiş ömrü hakkında Allah'ın nasıl hükmedeceğini bilir ne de kalan ömrü hakkında." buyuruyor. Aynaya bakmak bunun için önemli. Muhasebe yapmayan bu korkuları nasıl duysun! Ya da bu korkuları duymayan nasıl muhasebe yapsın!

Çocukların dünyasında ramazanın ve bayramın çok farklı bir yeri oluyor. İnsan, hayatı boyunca o neşe anlarını unutamıyor. Nedir bu

hayat boyu devam eden neşenin, sevinçli hatıraların kaynağı sizce?

Büyümek büyük bir sevinçtir çocuklar için. Ramazan ayında büyüyor çocuklar. Oruca, sahura ve teravihe katılarak büyüklerin dünyasının bir parçası oluyorlar. Tekne orucu tutan çocuk, büyüklerin ayakkağılarıyla yürüyor gibi sevimli. Sahur neşesinden pay almak için yalvarıyor anne babasına: "Ne olur beni de kaldırın sahura." Bayram tahtının sahibi olmak kolay mı! Bu tahtta harçlıkları kabul etmek. O harçlıkları saklaması için annesine vermek...

Sizin çocukluğunuzun ramazanlarına gitsek... İlk oruç, ilk teravih, ilk bayramlar dediğimizde hangi hatıralar canlanıyor muhayyilenizde?

Ankara'da geçti çocukluğum. İlk orucumu hatırlamıyorum. Fakat ilkökul öğretmenimin "İçinizde oruç tutan var mı?" diye sorduktan sonra parmak kaldıranları lavaboya su içmeye gönderdiğini hatırlıyorum. Su içer gibi yapıp ağzımı yıkamıştım. İftarlarımızın tacı babaannemdi. Orucunu açmadan önce "Ey mağfireti geniş Allah'ım beni bağışla." duasının Arapçasını okur sonra kaşığını çorbaya daldırırdı. Rahmetli babam yer altı camilerinden birine götürürdü beni teravih için. O vakit çok cami yoktu Ankara'da. Apartmanların

bodrumundaki minaresiz mescitlerdi yer altı camileri. Teravih namazının en çok aralarda söylenen salavatlarını severdim.

Önemli bir toplumsal olgu olarak ramazanlar ve bayramlar şiirimize, edebiyatımıza nasıl yansdı? Yeterince yansdı mı? Bir de en sevdiğiniz mısraları bizimle paylaşır mısınız?

Ramazan ve edebiyat dendiğinde hatırıma önce Yahya Kemal'in "Atik-Valde'den İnen Sokakta" adlı şiiri gelir: "İftardan önce gittim Atik-Valde semtine, / Kaç def'a geçtiğim bu sokaklar, bugün yine, / Sessizdiler. Fakat Ramazan mâneviyeti/ Bir tatlı intizâra çevirmiş sükûneti..." mısralarıyla başlayan bu şiirde Yahya Kemal, oruçlu olmasa da dindar insanlara imrenişini dile getirmiştir: "Bir nurlu neş'e kapladı kerpiçten evleri. / Yârab nasıl ferahlı bu âlem, nasıl temiz! / Tenhâ sokakta kaldım oruçsuz ve neş'esiz..." Yine de bir tesellisi vardır, bu neşesizlik içinde, gizli bir neşesi. Dinini tam olarak yaşayamasa da manevi hisleri hâlâ canlıdır: "...Bir tek düşünce oldu teselli bu derdime;/ Az çok ferahladım ve dedim kendi kendime: /'Onlardan ayrılış bana her an üzüntüdür; /Madem ki böyle duygularım kaldı, çok şükür.'" Bayram ve edebiyat dendiğinde yine Yahya Kemal'i hatırlarım. "Süleymaniye'de Bayram Sabahı" yalnız bir şiir değil Süleymaniye Camii'nin manevi tapusudur. Bayram namazına gelenler sadece yaşayan müminler değil bu toprakları vatan kılan şehitlerin mübarek ruhlarıdır. "Kimi gökten, kimi yerden üşüşüp her kapıya, / Giriyor, birbiri ardınca, ilahi yapıya. /Tanrının mabedi her bir tarafından doluyor, /Bu saatlerde Süleymaniye tarih oluyor. / Ordu-milletlerin en çok döğüşen, en sarıp/Adamış sevdiği Allah'ına bir böyle yapı. /En güzel mabedi olsun diye en son dinin/ Budur öz şekli hayal ettiği mimarının..." mısralarına karışıp her bayram sabahı Süleymaniye'de olmak isterim.

"Ramazanlar ve bayramlar günümüz edebiyatçılarının metinlerine nasıl yansıyor." sorusu bir araştırma konusudur. Ben de Yahya Kemal gibi bazı hassasiyetlerimizin hâlâ canlı

olduğunu düşünüyor, bu hislerin bir gün bizi kaybettiğimiz manevi hazinele götüreceğine inanıyorum.

Bayram rutinleriniz nasıldır, ilk kimleri ziyaret edersiniz, kimleri ararsınız?

Babam sağ olmasa da baba evi ilk ziyaret ettiğimiz yer. Şükürler olsun ki annemin ellerinden öpebiliyorum hâlâ. Rahmetli babam kimseye el öptürmez, sarılırdı ziyaretine gelenlere. Bayram biraz da anne baba demek. Biri eksik olunca bayram da yarım oluyor. Muhabbetin vesilelere ihtiyacı var. Bayram da onlardan biri. Kime daha çok muhabbet duyuyorsak önce onu aramamız gerekiyor. İşimizin düştüğü ya da düşeceği insanları değil.

Zaman ve mekân gözetmek-sizin bir soru soracak olsak: Bayram sofranızda kimi ağır-lamak isterdiniz?

Mehmet Akif Ersoy'u.

Bir koku vardı, sizi bayram sabahlarına götüren, neydi o koku?

Limon kolonyası kokusu.

Tabiri caizse bu bayram sevincimizi kursağımızda bıraktılar. Buruk ve mahcup bir bayram yaşıyoruz. Soykırımcı İsrail, Gazze'de dünyanın gözü önünde kardeşlerimizi öldürdü, öldürmeye devam ediyor. Yaşanan katliamlar bize hangi sorumlulukları yüklüyor?

Sevinç kelimesini telaffuz ederken yüzümüz kızarıyor şu günlerde. Hangi sevinç! Gazze bir çocuk mezarlığı hâline geldi. "Çocuk Mezarlığı" dünyanın en yakıcı tamlaması. İsrail, binlerce çocuğu ailesinden, arkadaşlarından ve okullarından kopartıp gömdü toprağa. Büyümesinler diye yaptı bunu. Büyüyüp ülkelerinin özgürlüğü için savaşmasınlar diye. Çocuk bahçelerinin çocuk mezarlıklarına döndüğü bir dünyada sevinçten söz edilemez. Bu çocukların ahı yerde kaldıkça başımız yerde olacak. Dünya kaybettiği onurunu ancak soykırımcıları cezalandırarak geri alabilir.

Son olarak sizden bir bayram mesajı alabilir miyiz?

Allah hepimize bayramı hak eden Müslümanlardan olmayı nasip etsin.

Nurullah GENÇ:

Bayram sevinci aileyle, anne babayla, çocukla, arkadaşlarla, akrabalarla paylaştıkça artar. Ancak bayram sevinci en çok daha önce küstüğünüz, darıldığınız herhangi bir şekilde sıkıntı yaşadığınız bir insanla barıştığınızda doruğa çıkar. Çünkü bir küslüğü muhabbete yeniden çevirmenin bayramı hâline gelir.

İlk orucunuzu hatırlıyor musunuz nasıl bir gündü, hangi mevsimdi?

Evet, biz çocuklar tekne orucu tutardık. Tekne orucu da şuydu: Oruç tutardık, belli bir saate kadar gücümüz yeterdi, açlığa susuzluğa dayanabilirdik. Muhtemelen öğlenden sonra yavaş yavaş yemem lazım, içmem lazım noktasına gelirdik. Dört-beş-altı yaşında çocuklar olarak genellikle ikinci vakti orucu bozardık. Babam, amcalarım, "Sen orucunu tuttun, maşallah tekne orucu tamam." diyerek meyve ikram ederlerdi. Meyveyle ya da suyla orucumuzu açardık. Tam teşekkürlü oruç ilk ne zamandı? Hatırıma gelen, bir bahar ayında ramazan gelmişti. Oruç tutmuştum. İlk defa akşama kadar yememenin sevinci ve mutluluğuyla bir hoştum. Oruç tutuyorum artık. Ben de yiğit adam oldum, delikanlı oldum filan. Bize böyle diyorlardı: Delikanlısın, yiğitsin, orucunu tutman lazım. Bir çeşme var, köyün hemen bir kilometre yakınında, oyun oynarken diğer çocuklarla çeşmenin yakınına geldim, suya baktım, kendime baktım. Tekne orucu olsaydı ben şimdi bu sudan içerdim, diye geçti aklımdan. Bu da

tekne orucu olsun, dedim. Çeşmenin yanına gittim, eğildim, suyu içemedim. Bak yiğitlik gidecek elden, sen artık yiğit bir adamsın, orucunu tut, sabrettin akşama kadar, diye düşündüm. Rahmetli babama, baba az daha tekne orucuna çeviriyordum, dediğimde babam, "Ne yaptın oğlum!" demişti. Baba ben yiğit adamım ya tuttum orucumu, dedim. Beni bir sevdi, kucağına aldı muhabbet etti benimle. İlk orucumu böyle hatırlarım.

Bayram yeri denince ilk aklınıza gelen yer neresi?

Erzurum'un Horasan ilçesinin Pinadus köyünün camisinin önüdür. Çünkü camide bayram namazı kılınırdı. Camiden çıkınca herkes birbiri ile muhabbet eder, sarılırdı. Birbirlerinin bayramını tebrik ederlerdi ve babam orada bazı insanları alır eve bayram yemeğine getirirdi. Hiç unutmuyorum, bir gün götüreceği kimse kalmamıştı, babam bayram olmasına rağmen üzgün bir şekilde eve döndü. Kimseyi bulamadım bugün, bayram yemeğine götüremedim, diye. Amcamın çocukları kendi evlerine giderken onları durdurdu. "Çocuklar evde kimse olmazsa bayram yemeğinde ben çok üzüleceğim, siz gelin." dedi ve amcamın çocuklarını aldı bize bayram yemeğine getirdi. Mesela şunu da unutmuyorum. Bizde bayram yeri köy camisinin önüydü ve bütün evlerdi. Çünkü bayram görmesinde de bütün evlere giderdik. Hem bize akide şekeri, değişik hediyeler verirlerdi hem de bayramlaşırdık insanlarla.

Söyleşi: Dudu ALKAN

İlk bayram namazını nerede kılmıştınız hatırlıyor musunuz?

Evet, biraz önceki söylediğim köyün camisinde kılmıştım. İlk orucumu anlatmıştım. Babamın “sen yiğit adamsın”, “bravo” deyip beni rahatlatmıştı gündün sonra hiç oruç yemedim. O ayın tamamını tuttum ve tamamını tuttuğum bir ramazan ayının bayram namazı da muhteşem olmuştu. Oruç tutmayacağım. Ben artık rahat rahat şeker de yiyebilirim. Her türlü yemeği de yiyebilirim. Annemin pişilerini yiyebilirim, ketelerini yiyebilirim filan diye böyle hoşlukla, mutlulukla gittiğim bir bayram namazıdır, ilk Ramazan Bayramı’m.

Kapınıza gelen bayram çocuğuna ne söylemek istersiniz?

Kapıma gelen bayram çocuğuna bir defa maşallah diye başlarım. Maşallah yiğit adam ya da yiğit kızım, bayramın mübarek olsun. Nice bayramlara ulaşasın. Rabbim iki cihan saadeti versin sana, yüzünü hep güldürsün inşallah. İslam’a hadim kılsın, hizmetçi kılsın, bayramın mübarek olsun, der verebileceğim hediye ne varsa şeker ya da başka hediye kendisine veririm. Çünkü o çocuğun, bizim yapacağımız ikramlarla da bayramın mutluluğunu perçinlemesi, bayramı bir daha unutmaması lazım. Çocuklarımıza da güzel davranıp hediyeler verip onlara da bayram dualarını öğretmeliyiz. O duaları işittiklerinde hafızalarından çıkmayacak ve kendilerinin büyük olduğu bayramlarda çocuklara o duaları edeceklerdir.

Bayram denilince hangi mısralar aklınıza gelir?

Bayram denilince aklıma, Yahya Kemal Beyatlı’nın “Süleymaniye’de Bayram Sabahı” şiiri gelir. O şiirden mısralar okunabilir. Orada çok güzel bir bayram tasavvuru vardır. Süleymaniye’de bayram namazına gelip orayı tıklım tıklım dolduran Müslümanları ve onların duygularını belki o şiiri bir bayram sabahı yâd etmek, okumak bizim için de güzel olacaktır.

Bayram sevinci kimlerle paylaşılınca artar?

Bayram sevinci aileyle, anne babayla, çocukla, arkadaşlarla, akrabalarla paylaştıkça artar. Ancak bayram sevinci en çok daha önce küstüğünüz, darıldığınız herhangi bir şekilde sıkıntı yaşadığınız bir insanla barıştığınızda

doruğa çıkar. Çünkü bir küslüğü muhabbete yeniden çevirmenin bayramı hâline gelir. O bayram yeniden bir insanı dost olarak kazanmanın bayramı hâline gelir. Yaşarken bir insanı kaybetmemenin bayramı olur. Şunu hep söylüyorum, bir insanı ölünce kaybetmek kader-i ilahidir. Ama yaşarken kaybetmek bizim irademizdedir. İnsanları yaşarken kaybetmemek lazım ve bir Müslüman’a küslük üç gündün fazla yakışmaz. Bayram bizim yaşarken kaybetme ihtimalimiz olduğu insanları yeniden kazanmanın adıdır.

Bayramı bir şehir ile özdeşleştirseydiniz bu hangi şehir olurdu?

Erzurum olurdu çünkü bayramlarımın pek çoğu Erzurum’da geçti. Babamdan kalanı biraz olsun devam ettiriyor idim bayram günlerinde. Hemen misafir götürmeye çalışıyordum. Yemeğe birilerini götürmeye çalışıyordum. Erzurum’dan İstanbul’a geldiğim ilk bayramda eve götürecek kimseyi bulamadım, eve gittim, canım çok sıkıldı. Eşim hanımefendi sordu. Dedim ki “Kimse yoktu ki bayramda yemeğe getireyim. Kendi başımıza oturup yemek yiyeceğiz.” Bu benim alıştığım bir şey değil. Erzurum’u o yüzden çok seviyordum. Çünkü mutlaka birilerini alıp yemeye götürebiliyordum. Burada kaldım bir anda. O yüzden ben Erzurum’u hiç unutamam. Erzurum benim için bayram şehri demektir.

Nerede o eski bayramlar diyoruz ya eskide olup şimdi olmayan şeyin adı ne sizce?

Eskide olup da şimdi olmayanın adresi sosyal çözülmedir, yabancılaşmadır ve toplumsal bozulmadır. Ailelerin çocuklarına eski âdetleri, gelenekleri, dinî birtakım usulleri anlatamamalarıdır. Onlara öğretememeleri ve dünyada hâkim olan kültürün bizim sahip olduğumuz kültürle çatışmasıdır. Ve bizim kültürümüzün, medeniyetimizin hassasiyetlerinin çocuklarımıza aktarılamamasıdır. Böyle olduğu için eski ramazanları ve eski bayramları yaşayamıyoruz. Bu tehlikenin farkına varıp bayramları ve ramazanları ailelerin yeniden bir düşünmesi lazım.

Siz öğrenim hayatınızda evinizden ayrı kalmışsınız, bayramlarda evinize dönmek size ne hissettirirdi?

Bayramlarda genellikle evime dönemezdim. Okul hayatımda

bayramlar eğer yaz aylarına rastlarsa köyde olurdum, evimde olurdum. Ama kış aylarında hep okulda olduğum, köyümüzün dışında olduğum için okul dönemine denk gelen bayramlarda ya Kars’ta ya Horasan’da ya Erzurum’da bir yerlerde bayramla karşı karşıya kalırdım. Çünkü o zamanlar şimdiki gibi değildi, gitmek, gelmek son derece zordu. Bayramda zaten üç dört gün izin varsa iki günü yolda geçer, iki günde eve gider dönerseniz çok sıkıntılı bir işti. Gidemediğim için bayramlarda bazı bayramları Erzurum’da geçirirdim ama yaz aylarına rastlayanları da köyde geçirirdim, böyle olurdu.

Evinize alacağınız bayram çiçeği hangisi olur?

Kesinlikle gül olur.

Bayramda gözleriniz en çok kimi arar?

Bayramda gözlerim en çok annemi babamı arardı. Özellikle bayramda ailemin yanına gidemediğim zamanlarda bir anneye sarılmak, bir annenin elini öpmek, bir babanın elini öpmek, kardeşlere sarılmak arzusu duyardım. Bayramda gözlerim ailemi çokça arardı. Çok sevdiğim arkadaşlarım vardı, onları arardı gözüm. Onlar hayattayken bayramları yanlarında geçirmek en büyük saadetti. Eve gidemediysem de arar sorardım. Onun için buradan tüm okuyuculara sesleniyorum. Hayattayken annelerinin, babalarının ve akrabalarının, kardeşlerinin, kendileri hayattayken de çocuklarının kıymetini bilsinler. Mümkün mertebe ramazanları ve bayramları en azından birkaç defa bir araya gelerek geçirmeye çalışsınlar.

Okurlarımıza hangi şiirle seslenmek istersiniz?

“Sitem” şiirini okuyayım o hâlde.

Benden anlamadım şiirden anla

Senin gülüşünle yaşadığımı

Akşamı ettiğim senden kalanla

Sabaha seninle başladığımı

Benden anlamadım şiirden anla

Ben de diyorum ki biz kendimizden, hâlimizden, birbirimizle olan ilişkilerden bazı şeyleri anlamakta zorlanabiliriz. Ama ramazandan ve bayramdan anlamamız gereken çok şey var. Herkese hayırlı bayramlar diliyorum.

Sami ÖZER:

Hakikat arayışı bir ozanın, bir şairin kalbinde tomurcuklanır, kelimelere dökülür, güfte olur. O güfte bu defa bir başka kişinin bir sazendenin gönlünü mesrur eder, notalara dökülür beste olur. İlahi güfteleri âdeta müzikli sohbet ve bir vaaz gibidir, ruhun gıdası, gönlün şifasıdır.

Söyleşi: Sema BAYAR

Türk Tasavvuf Musikisinin eşsiz seslerinden Sami Özer'i sizden dinlesek, neler söylersiniz? Musiki aşkı yüreğinizde nerede ve ne zaman kök saldı?

Benim hayatımda Paşabahçe'nin önemli bir yeri vardır. 1950'de Paşabahçe'de doğdum. Babam Paşabahçe Tekel Fabrikasında işçiydi. Çocukluğumu, gençliğimi, Beykoz'un incisi bu güzel beldede geçirdim. Minarelerinden yükselen ezan seslerine meftun oldum. Hâlen de Beykoz'da ikamet ediyorum.

Yedi sekiz yaşlarımda Tepeüstü Camii imamı Şerif Savaşlı'dan dinlediğim ezan bende musiki aşkı tutuşturdu. Öyle güzel bir sesi vardı ki başladım sokakta kendi kendime ezanı talim etmeye. Hatta bir gün camide bir ikindi ezanını da ben okudum. O ezan sesi beni "Cami Kuşu" eylemişti. Çocuk yaşta musikiye iştiağım vardı. Babam ve annem müzisyen değillerdi fakat her ikisinin de sesleri pek güzeldi. Bende de musiki aşkı ezanla başladı ve yıllarca da devam etti. 1965 yılında Paşabahçe III. Sultan Mustafa Camii'nde fahri müezzinliğe başladım.

O ilk ezanın hatırasını bizimle paylaşmanızı istesek...

Aslına bakarsanız müezzinliğe başlamadan önceydi. Daha önce söylediğim gibi âdeta bir cami kuşu olmuştum. Bir gün cuma namazına

Paşabahçe'ye gelmiştim, orada Mithat Hoca ezanı bana okutturdu. Namaz biter bitmez de beni yanına çağırdı, kim olduğumu, ne ile uğraştığımı sordu. O sırada kunduracıda tezgâhtarlık yapıyordum. Yazık günah bu sese, dedi. Müezzinlik hikâyem böyle başladı. İki üç sene kadar da sürdü. Ezana âşık bir genç için saadet dolu günlerdi.

Musiki kariyerinizin duraklarını sizden dinleyebilir miyiz?

Paşabahçe Camii'nde müezzin iken Amir Ateş'le tanıştım. İki sene onun evinde musiki meşk ettik. Ardından Üsküdar Musiki Cemiyeti'nde rahmetli Emin Ongan Hoca'yla on bir sene çalıştım, Türk musikisini orada öğrendim. O yıllarda radyo korosundaydım ve televizyon ilk kurulduğunda da Üsküdar Musiki Cemiyeti olarak Maçka'daki televizyon stüdyosunda, siyah beyaz yayınlarda prova yapıyorduk. 1974 yılında yapılan *Altın Ses Yarışması*'nda, Türk sanat müziği dalında birincilik ödülünü aldım. Ardından İstanbul Radyosu sözleşmeli sanatçı imtihanını kazandım, orada bir iki yıl görev yaptım. Fakat hayat her zaman rayında gitmez, ömür yolu inişlere de çıkışlara da gebedir. Benim hayatımda da öyle bir dönem oldu. Musikinin bile beni teselli etmediği, ona neredeyse küskün olduğum birkaç yıl geçti.

Emin Ongan'ın irtihalinden sonra, bir arayış içindeydim. Karagümrük'teki Cerrahi Tekkesi'ne, Türk Tasavvuf Folklorunu Yaşatma Derneğine gittim. 1985'yılı bir anlamda miladım oldu. Sefer Efendi ile tanıştım, Allah şefaatine nail eylesin. Karagümrük'te Nurettin Cerrahi Tekkesinde, tekke musikisi ile hemhâl oldum, elhamdülillah. Beni tasavvuf müziğinde yetiştiren Sefer Dal ve her dem musiki meşk ettiğimiz Cerrahi Tekkesidir. İlk albümümüz olan "Ey Allahım 1" isimli albüm 1992 yılında çıktı. Hakikaten Ümmet-i Muhammed çok sevdi o albümü. Bütün repertuarları Sefer Efendi hazırladı. Onun peşinden biliyorsunuz "Ey Allahım 2", "Ey Allahım 3" albümleri geldi. Rabbim nasip etti tasavvuf musikisi adına güzel çalışmalara imza attım. 1999 yılında New York'ta ve Toronto'da mistik müzik konserleri; 2002 yılında İstanbul Rumeli Hisarı'nda konser, aynı yıl Sarajevo'da (Saraybosna) düzenlenen festivalde ve Ostrozaç'ta Sarajevo Senfoni Orkestrası eşliğinde konserler...

"Donandı Her Yer" adlı çalışmanız âdeta ramazan ayının habercisi oldu. Dinî musikinin insanlara öğreteceği çok şey var değil mi, siz ne dersiniz?

Hakikat arayışı bir ozanın, bir şairin kalbinde tomurcuklanır, kelimelere dökülür, güfte olur. O güfte bu defa bir başka kişinin bir sazendenin gönlünü mesrur eder, notalara dökülür beste olur. İlahi güfteleri âdeta müzikli sohbet ve bir vaaz gibidir, ruhun gıdası, gönlün şifasıdır. Bazen uzun uzun anlatılması gereken bir mesele bir şiirde öyle veciz ifade edilir ki ardından bestelenerek dile pelesenk olur. Müzik bu kıymetli güftelerin etki gücünü artırır. "Donandı Her Yer" ramazanı en güzel karşılayan eserlerden biri, Hak nasip etti, benimle özdeşleşti. Bu eser ramazanı müjdelediği gibi, onun ruhuna ait şeyleri de anlatıyor.

Bu ramazanda uğradıkları zulme rağmen Gazzeli din kardeşlerimizin ramazan sevincine sahip çıktığını, tıpkı o ilahinin sözlerindeki gibi dört bir yanı kandillerle donattığını gördük. Bayrama eriştiğimiz şu günlerde gadre uğrayan din kardeşlerimiz için neler söylersiniz?

Gazzeli kardeşlerimizin durumu tabii ki çok acı. Ama daha acı bir şey var ki o da İslam âleminin durumu. İslam âleminde tevhid yok. Birlik beraberlik yok. Çoğu Müslüman ülke ağzını açıp tek laf etmedi. Diğerleri ise sadece kınamakla yetindi. Herhangi bir yaptırım, hareket maalesef göremedik. Din kardeşlerimizi yalnız bıraktık. Ashında onlar yalnız demeyeceğim, zira Cenab-ı Allah onlarla beraber. Cenab-ı Allah bu kardeşlerimizi en kısa zamanda muzaffer kılsın. Şehit olan kardeşlerimize gani gani rahmet eylesin, aile eşraflarına da sabırlar versin. İslam âlemine de şuur versin, Müslümanlar bu atalet hırcasını çıkarsın. Zira artık uyanmak zamanı. Boykotlar bir çeşit bilinçlenmeye vesile oldu. Ama ısrarlı olmak lazım, devam etmek lazım. Bugün Gazzeli din kardeşlerimizin o zor şartlarda bile ramazan sevincine sahip çıktığını, o ilahideki gibi etrafı kandillerle donattığını gördük. Bize lazım gelen bu şuurdur, bu bilinçtir.

Bize biraz Paşabahçe'nin, çocukluğunuzun ramazanlarından bahseder misiniz?

Paşabahçe eskiden de güzeldi, hatta şimdikinden pek daha güzeldi.

Osmanlı paşalarının konakları dört bir yanda arzıendam ederdi. Maalesef bu konakların hemen hemen hepsi yıkıldı. Halkı zengin değildi fakat kanaatkârdı. Hadi aslını söyleyeyim şu güne kıyasla oldukça fakirdi. Lakin şikâyet eden yoktu çünkü bereket vardı. Misal ben dokuz on yaşlarımda bir boya sandığı ile harçlığımı çıkarırdım.

Komşuluk ilişkileri pek güzeldi Paşabahçe'de. Hele ramazanda. Ramazan gelince yaşadığım semte bir kez daha âşık olurdum. Minarelerden yükselen ezanlara, cemaatle kılınan teravihlere, çekilen salavatlara... Bir de hâl hatır soran, komşusunu gözetan, sofrasını paylaşan insanlara. Ramazanda sahur yahut iftar vakti, herkes komşusuna evinde pişen ne varsa ikram ederdi. Biz çocuklar ellerimizde tabak bir o yana bir bu yana koştururduk. Annem lokma mı döktü hemen konu komşuya dağıttırdı, bir bakardık bir arkadaşım iftara yakın elinde bir tabak börekle gelmiş. Misafirler ağırlanır, ramazan gecelerinde muhabbet âdeta demlenirdi. O zamanki muhabbetleri, akşam sohbetlerini, imeceli hayatı şimdi insan parayla pulla edinemez. Biz Allah için anne babamızdan ve elbette mahallemizden ramazanı böyle öğrendik, böyle bildik.

Duyduğu o ezan sesiyle "Cami Kuşu" olan Sami Özer'in bugünün çocuklarına, gençlerine bayram mesajı nedir?

Bugünün çocukları, yarının gençleri... Benim gençlere tavsiyem millî ve manevî değerlerine sahip çıksınlar. İnsan ruh ve bedenden müteşekkil. Maddi ihtiyaçları karşılamak kadar manevî açıdan ruhumuzu doyurmak da önemli. Ramazan ayını ve bayramları birer fırsat bilsinler. Maneviyatsız bir hayat içerisinde ömürlerini heba etmesinler.

Müslüman dürüst insandır, sözünde duran, din kardeşinin hakkını gözetan insandır. Maneviyatın mayasında aşk vardır. Allah'a aşkla bağlansınlar. Peygamberimizin muhabbetini kazanmak için çalışsınlar. Yaratılanı Yaradan'dan ötürü sevsinler. Herkese sevgi ve muhabbetle yaklaşsınlar. Her işlerini aşkla yapsınlar. Mesleklerine dahi aşkla bağlansınlar. Rabbim o zaman onlara hem o mesleğin erbabı olmayı hem de başarıyı nasip edecektir.

Ramazan bir müjde olduğu kadar sorumluluklarımızı da hatırlatan bir ay. Siz bu konuda neler söylemek istersiniz?

Ramazan ile ilgili üzerinde durmak istediğim bir hususu size arz edeyim. Son devirlerde ramazanın ve içinde bulunan Kadir Gecesi'nin ehemmiyeti Allah'ın affediciliği merkeze alınarak anlatılıyor. Ramazan ayında tutulacak oruç ile birlikte insanın geçmiş günahlarından arınmış olacağı zikrediliyor. Elbette gerek mübarek geceler olsun gerek ramazan ayı olsun Allah'ın kullarına bahşettiği zamanlardır. Bu günlerde yapılan ibadetler Allah'ın rızasını kazanmak için birer vesiledir. Ancak Allah'ın affedici olması affetmeyi sevmesi bugün bizleri ataletle sevk etmemeli. Nasıl olsa ramazanda bütün günahlarım affolacak ben ramazana kadar dilediğim gibi yaşayayım denilmemelidir. Kul sorumluluklarını yerine getirmeye gayret edecek insan olması hasebiyle yaptığı hata ve kusurları için de bağışlanma dileyecektir. Allah affedicidir, affeder. Dikkat edecek olursak cuma günü kıldığımız namazın bir önceki hafta kıldığımız cuma namazı ile arasındaki günahların bağışlanmasına da vesile olacağı rivayeti vardır. Önemli olan insanın sorumluluklarını bilmesi kendi elinden geldiğince Allah'a kulluk etmesidir. Ondan sonra elbette Allah affedicidir, affetmeyi sever, tövbe edildiğinde tövbeleri kabul eder. Ramazan ayı bu sorumluluklarımızı hatırladığımız bir aydır.

İbadetlerin sonsuz faydalarının yanında asıl anlamlardan biri de Rabbimize olan şükürümüzü ifade etmektir. Orucu bir şükür vesilesi, şükür ifadesi olarak nasıl değerlendirirsiniz?

Şöyle ifade edeyim önceki soruyla da alakalı olarak. Ramazan orucunu tuttuğumuzda affedilecek olmasaydık bu orucu tutmayacak mıydık? Karşılığında affedilme ümidimiz olmasaydı sırf Allah'ın emri diye bu ibadeti yapmayacak mıydık? Allah'ın gelecek ile ilgili vaadi olmasa da yaratılışın en başından itibaren bizlere verdiği her bir nimetin şükür olarak oruç tutmamız gerekir. Allah'ın belirlediği vakitlerde verdiği

Hasan ÇELEBİ:

Bayram güzel elbiseler giymek değildir. Bayram, Allah'ın vaidinden emin olmaktır.

Söyleşi: Hilal KOÇ HANCI

nimetlerden el çekmek suretiyle bu nimetlerin kadrini kıymetini biliriz. Ayrıca sadece Allah emrettiği için kendimizi tutmak suretiyle nefsimizi de temizleriz. Ramazan orucu verilen her türlü nimete karşı şükürümüzü eda etmektir.

Şükür bir ülfetin, ikramın, nimetin en güzel karşılığıdır. Yaşadığımız çağda varlığa ikram nazarıyla bakabiliyor, şükürümüzü hakkı ile ifade edebiliyor muyuz?

Şükretmek için elimizdeki bir ikram olduğunu fark etmiş olmalıyız. Bugün birçok imkâna çok kolay ulaşıldığından onların birer nimet olduğunu bilemiyoruz. Allah, yarattığımız andan itibaren akla hayale gelmeyen sayısız nimet vermiştir. Yediklerimizden bir çoğunun adını bile bilmiyorduk. Bunların hepsinin nimet olduğunu bilmek lazım. 1951 senesinde köyümüze yakın bir yerde baraj inşaatına çalışmaya gittim. Paydosta patronun bir şey yediğini gördüm. Kırmızıya yakın renkte kabuğu olan bir şeyi soydu, kabuklarını kenara attı, içindeki beyaz kısmı yedi. Yediği acaba nedir, diye merak ettim. Portakal imiş. Yerinden kalktıktan sonra yaklaştım, kabuklarını inceledim, mis gibi kokuyordu, niye attı bu kısmı diye düşündüm. 1954 senesinde İstanbul'a gelip burada

yaşamaya başlayınca yıllar evvel gördüğüm ama tatmadığım portakalı alıp yedim, ne güzel bir nimetmiş. Birçok meyve var böyle ülkemizde sonradan yetiştirilmeye başlayan. Bunları düşününce ben diyorum ki yediğimiz bunca nimetin şükürünü edaya nefesimiz bile yetmez. Onun için ramazanlar, verilen nimetlerin yokluğunu bir süreliğine de olsa hissetmek için bir fırsattır.

Bayram nedir diye soracak olsak...

Bayram deyince aklıma bir Arap atasözü geliyor.

Bayram güzel elbiseler giymek değildir.

Bayram, Allah'ın vaidinden emin olmaktır.

Vaad ve vaid farklı şeylerdir. Allah kulun taat ve şüküne mükâfat olarak cennet vaadinde bulunur. Kulun yaptığı kötülüklere karşı da cehennem azabını hatırlatır, işte bu vaidir. Bayram cehennemden kurtuluştur. Asıl bayram budur.

Bayram âdeti var mıydı hatırlınızda kalan?

Eski ramazanlar, eski bayramlar diye özelemlerle yâd ettiğimiz eski âdetlerimizdir. Bayramlarda bu âdetleri hatırlamak, devam ettirmek güzel olur aslında. Biz köydeyken bayram sabahı namaza gidilir, bayram na-

mazı eda edildikten sonra hâli vakti iyi olanlar, komşulardan 3-5 kişiyi evlerine davet ederlerdi. Bayram yemeğini beraber yerlerdi. Bizim de bir misafir odamız vardı, ailemiz genişti, bayram sofralarımız pek kalabalık olurdu. Bir de şunu söyleyeyim köyde bu bayram yemekleri insanlar arasındaki bağı kuvvetlendirirdi. Köyün fakir fukarası gittiği evin halkını kendine yakın hissedirdi. Bu yakınlık sebebiyle gerek onların bir ihtiyacı olduğunda gerekse kendisi bir şeye ihtiyaç duyduğunda bu kapıyı kolaylıkla çalardı. Şimdi İstanbul'dayız köyde yaşanan âdetleri buralarda pek devam ettiremiyoruz. Ancak küçükler büyüklerin evlerinde toplanıyor, bayram sabahları bu şekilde şenleniyor. Bu da iyi bir şeydir.

Bayramlarla ilgili anımsadığınız bir hatıranızı bizimle paylaşabilir misiniz?

Çocukları bayramda sevindirmek önemlidir. Köyde imkânlar çok sınırlıydı, bayramlarda bile bayramlık esvap, şapka, ayakkabı almak zor olabiliyordu. Böyle bir durumda eğer bir ayakkabı alınmışsa çocuk arife gecesinde ayakkabıyı yastığının altına saklardı. Bunu ayakkabıyı gece kardeşi alıp da ertesi gün giymesin diye yapardı. Başka bir hatıram da şöyleydi. İmamın ezan sesi uzak mahallelere gitmezdi. Her mahallenin çocuğu kapılarda toplanır, ezan okunmaya başladığında hep birazdan "horoz kaçtı" diye bağırırdı. O kalabalık ses çok uzaklarda bile duyulurdu, her taraftan ses gelince köy halkı vaktin geldiğini anlardı. Bayram sabahında da çocuklar caminin kapısına gelirdi. Köy halkından birisi hazırlıklı olurdu. Onlara renk renk akide şekerleri getirirdi. Eskiden kâğıtlı şeker yoktu; sarı, kırmızı akide şekerleri vardı. Onlar caminin önündeki çocuklara dağıtılınca çocuklar çok sevinirlerdi. Koşarak evlerine giderlerdi. Bize, bayram günlerinde birini sevindirmenin çok sevap olduğu hep anlatılırdı. Bu çocukları sevindiren kişi de bayramda birini sevindirmenin sevabına nail olurdu. Bugün çocuklar çok da fazla sevinmiyor, şekerle hatta çikolatayla mutlu olmuyorlar. Para vereceksin ama para da az olmasın ha! Çocukları mutlu etmek, sevindirmek çok önemlidir. Onların hatırlarında sevindikleri bayramlar kalacak.

RUHUN BAYRAMI RAMAZAN

Fatih ÇELİK

Bayram günleri, ramazan-ı şerifi eda eden kullarına Rabbimizin bir ikramıdır. Bugünler birbirimize daha çok yaklaşma, gönlümüzün ve hanemizin kapılarını açma, mutluluğumuzu paylaşma vaktidir.

Hayat, İnsanoğluna Bahşedilen Büyük Nimet

Hayat, Yüce Rabbimizden varlık âlemine bahşedilen, kıymeti bilinmesi gereken en güzel ve en yüce armağandır. Rabbimiz, bizleri kendisini tanımaya, yaratılış gayesinin idrakinde bir hayat yaşamaya, ömür sermayesini en güzel biçimde bereketlendirmeye davet eder.

Bizi en güzel biçimde yaratan, akıl gibi üstün bir kabiliyetle donatan, sayısız nimetlerle yaşatan, varlık âlemini istifademize sunan Yüce Allah'ı tanımak, sevmek, O'na iman etmek ve canıgönülden bağlanmak, sorumluluk bilinciyle hareket etmek, şükran duygusu ile yaşamak, kulluk şuuru ile ibadet etmek insanlık onuruna yaraşır en güzel davranışlardandır. Bu nedenle Allah'a imanla müşerref olan bir Müslüman, yüce dinimizin emir ve yasaklarını her şeyin önünde ve üstünde tutmalıdır.

Geldi Çattı Ramazan

İslam dini, kişiyi hem bu dünyada bah-tiyar kılacak hem de ahirette cennetle buluşturacak ibadetlerin ve salih amel-lerin, iyilik ve güzelliklerin neler olduğunu bize öğreten bir dindir. Nitekim yüce dinimiz İslam, ibadetlerin kişiye bir vakit bilinci kazandırdığına beş vakit namazla dikkat çeker. Nefsi terbiye etmeyi, sabrı kuşanmayı, secde birliği yaptığımız kardeşlerimizle soframızı paylaşmayı, bizlere bereket iklimi ramazan ayı ve oruç ibadeti ile öğretir. Rabbimizin sayılamayacak ikramlarına mazhar kılacak, hayatımıza bereket katacak bir ibadet olan zekâtla, vermenin hazzını tattırır. Bir insanın gözündeki ışığa, yüreğindeki sevince tanıklık etmemizi ister. Yoksulun, muhtacın, mağdurun hakkını teslim etmemizi, malımıza ve servetimize bereket katmamızı bizden bekler. Allah için verdikçe ne kadar da çok bolluk ve berekete kavuşacağımızı bizlere hatırlatır.

Sayılı Günler

Bütün iyiliklerin ve güzel alışkanlıkların daha da arttığı ramazan-ı şerif, hasretle yolunu beklediğimiz rahmet, mağfiret ve bereket iklimidir. Ramazan ayı hayatımızdaki nice güzelliklerin filizlendiği kutlu bir zaman dilimidir. Ramazan, oruç ibadeti ile arınmış bir bedene, Kur'an-ı Kerim ile huzura ermiş, saflaşmış bir ruha kavuşturan aydır. Rabbimiz, ramazan ayının değerinin iyi anlaşılması gerektiğine Kur'an'da "sayılı günler" nitelemesi ile dikkat çekmiştir. Bu ayda nice rahmet esintisi gizlenmiştir. Oruç ibadetine inananlara nice kolaylıklar sağlanmış, birçok ihsanda bulunulmuş ve nice ikramlar sunulmuştur.

Ramazan-ı şerif, imanın, ibadetin, güzel ahlakın, ümmet bilincinin ve İslam kardeşliğinin pekiştiği müstesna bir zamandır. Müminin bir yandan Rabbiyle olan bağını, diğer yandan kardeşleriyle olan ilişkilerini gözden geçirdiği bir nefis muhasebesi dönemidir. Ramazan ayı, ömrümüzün en değerli hasat mevsimi, hepimiz için maddi ve manevi açıdan yenilenme fırsatıdır. Müslümanlar için bir umut, heyecan ve uyanıştır. Ramazana kavuştuğu hâlde onun kadrini ve kıymetini bilmeyen kişi, çok büyük bir hazine-den mahrum kalmıştır!

Sevgili Peygamberimizin İzinde Bir Ramazan Arzusu

Huzur iklimi olan ramazan ayında tövbe, istiğfar ve iyi niyetlerle bir başlangıç yapmak en doğru davranıştır. Her günü sahur ve iftarıyla gönlümüzde huzur, yuvamızda bereket, vücudumuzda sıhhat ve afiyet sebebi olan oruçla geçirmek ne güzeldir. Zira tuttuğumuz oruçla sağlıklı olmayı; açlığa, susuzluğa, bütün sıkıntılara sabretmeyi; bir parça ekmeğe, bir yudum suya, Allah'ın verdiği bütün nimetlere şükretmeyi; nefsimizi terbiye etmeyi, irademizi kontrol etmeyi; yoksullara, çaresizlere, kimsesizlere, evsiz-

lere yardım etmeyi; akraba, komşu, dost, tanıdık ve tanımadık herkesle imkânlarımızı, sofralarımızı paylaşmayı öğreniriz.

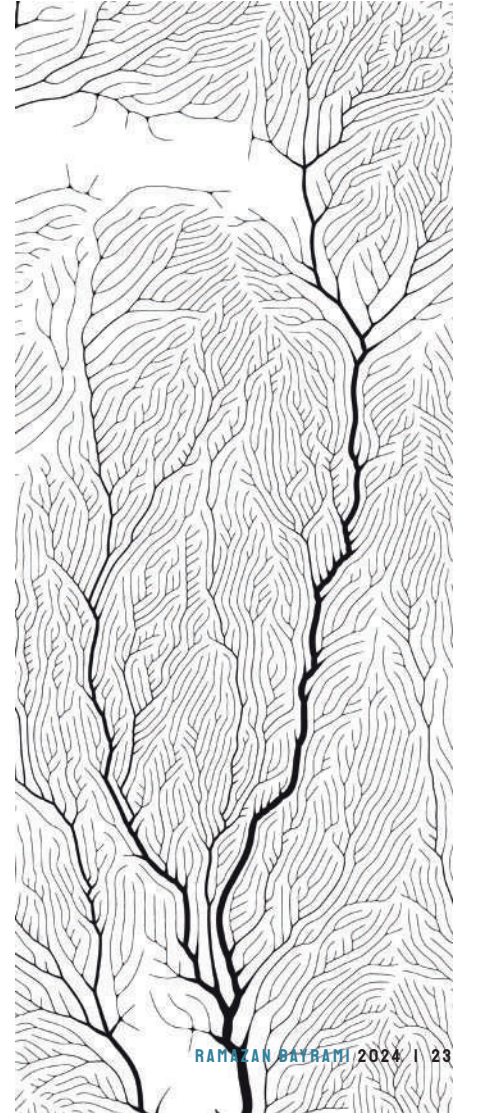
Ramazanda Kur'an ve sünnetin aydınlığında yol almak için bir mukabele, sohbet ve zikir halkasında yer almak, vakit namazlarını ve teravihi cemaatle kılabilmek en anlamlı tercihimiz olacaktır. Özellikle son on gününü Sevgili Peygamberimizden (s.a.s.) miras olan itikâfta geçirmek, Rabbimize kullukta en güzel adım olacaktır. Mübarek Kadir Gecesi'ni Kur'an'la, nefsimizi muhasebe ve tefekkürle, zikir ve tesbihle, ibadet ve itaatle geçirmek, bayram günlerine büyük bir sevinç ve manevi bir huzurla girmenin vesilesi olacaktır.

Ve Bayram Günlerine Ulaştık Elhamdülillah!

Bayram günleri, ramazan-ı şerifi eda eden kullarına Rabbimizin bir ikramıdır. Bugünler bayrama kavuşan bir mümin olmanın şükürünü ve sevincini gittiğimiz her yere ulaştırma zamanıdır. Bayram günleri, hürmet ve muhabbete, ikram ve izzete en çok layık olan anne babamızla, hayatın yükünü birlikte omuzladığımız, acı tatlı günlerimizin ortağı eşimizle, evimizin neşesi ve gelecek ümidimiz çocuklarımızla birlikte yaşama vaktidir. Aile büyüklerimiz ve akrabalarımızı, komşularımızı ve dostlarımızı, hâl hatırlarını soracağımız hastalarımızı ve derdi olan kardeşlerimizi ziyaret vaktidir. İlgiye muhtaç yetimlerin, gariplerin, mağdur, mazlum ve kimsesizlerin yüzünü mütebessim kılma vakitleridir. Aramızdan ayrılan geçmişlerimizi, mübarek vatanımız için canlarını seve seve feda eden aziz şehitlerimizi rahmetle yâd etme vaktidir. İslam beldelerinde özellikle Filistin'de, Gazze'de ve Doğu Türkistan'da zulme maruz kalan, darda ve sıkıntıda olan mümin kardeşlerimiz için el açıp yalvarma, duyarlılığımızı elimizdeki tüm imkânlarla daha çok gösterme vaktidir.

Hepimiz biliyoruz ki Allah'a kulluk görevimiz ramazan-ı şerif ile sınırlı değildir. Dolayısıyla bu ramazan ve her zaman, camilerimiz mümin yürekler ile dolup taşmalı, muhtaçların sofrası gözetilip daima donatılmalı, Allah yolundaki cömertliğimiz, fitre ve zekâtlarda olduğu gibi iyilik, infak ve tasadduk bilincimiz bir yıla yayılmalı, ramazanda kazandığımız güzel hasletler hayatımız boyunca devam ettirilmeli, ömrümüzün her anı kulluk şuuruyla geçirilmelidir. Evet, öyle bir ömür yaşanmalı ki ruhumuz gerçek anlamda bayram sevincini tatsın. Nihayet ahiret yurdunda sonsuz huzur ve mutlulukla buluşsun.

Rabbimizin rızasına, kullarının duasına erdiğimiz nice bayramlara!

MESCİD-İ AKSA

Mehmet Akif İnan

Mescid-i Aksa'yı gördüm düşümde
Bir çocuk gibiydi ve ağlıyordu
Varıp eşğine alnımı koydum
Sanki bir yeraltı nehr çağlıyordu

Gözlerim yollarda bekler dururum
Nerde kardeşlerim diyordu bir ses
İlk Kiblesi benim ulu Nebi'nin
Unuttu mu bunu acaba herkes

Burak dolanırdı yörelerimde
Mi'raca yol veren hız üssü idim
Bellidir kutsallığım şehir ismimden
Her yana nur saçan bir kürsü idim

Hani o günler ki binlerce mü'min
Tek yürek halinde bana koşardı
Hemşehrim nebiler hatırı için
Cevaba erişen dualar vardı

Şimdi kimsecikler varmaz yanıma
Mü'minde yoksunum tek ve tenhayım
Rüzgarlar silemez gözyaşlarımı
Çöllerde kayıp bir yetim vâhayım

Mescid-i Aksa'yı gördüm düşümde
Götür müslümana selam diyordu
Dayanamıyorum bu ayrılığa
Kucaklasın beni İslam diyordu

